

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ФІНАНСИ**

∨ *Оновлення законодавства про бюро кредитних історій*

- **ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН**

∨ *Верховна Рада має намір удосконалити законодавство про звернення*

№ 9 (273) ТРАВЕНЬ 2024

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 09 (273) 2024

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор
Ю. Половинчак

Редакційна колегія:
Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті
Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України підписав Закон України,
згідно з яким деякі категорії ув'язнених
можуть бути мобілізовані 3
Обов'язкові іспити для набуття українського
громадянства, – уряд ухвалив рішення..... 4
На 77-й Всесвітній асамблеї охорони здоров'я
прийнято Резолюцію щодо ментального
здоров'я у часи війн та катастроф, ініційовану
Україною, – МОЗ..... 4

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Симоненко О.
Оновлення законодавства про бюро
кредитних історій: перспектива розвитку та
світова практика..... 5
Чернявська Л.
Верховна Рада України має намір
удосконалити законодавство про звернення 16

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 25

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України підписав Закон України, згідно з яким деякі категорії ув'язнених можуть бути мобілізовані

Президент України В. Зеленський 17 травня, підписав Закон України № 11079-1 про інститут умовно-дострокового звільнення людей від відбування покарання для безпосередньої їх участі в обороні України. Зокрема цей документ дозволяє деяким категоріям ув'язнених мобілізуватися до лав ЗСУ.

Картка законопроекту з підписом Глави держави опублікована на сайті Верховної Ради України.

Відтепер у засуджених з'явиться можливість вийти на волю за умовно-достроковим звільненням, аби служити у Збройних силах України на контрактній основі.

Але згідно із Законом, такою можливістю можуть скористатися тільки ті, кому присудили обмеження або позбавлення волі за «нетяжкими» статтями.

Водночас ув'язнені за умисне вбивство двох або більше людей, згвалтування, сексуальне насильство та злочини проти основ національної безпеки мобілізуватися не зможуть. Також замінити відбуття покарання на військову службу не дозволяється засудженим за корупційні злочини.

Що відомо про мобілізацію засуджених:

13 березня у Верховній Раді України зареєстрували законопроект № 11079 про звільнення засуджених для служби за контрактом у Збройних силах України. 10 квітня парламент у першому читанні підтримав цей документ.

8 травня Верховна Рада України ухвалила законопроект № 11079-1 про мобілізацію деяких категорій засуджених. Ув'язнені, які висловлять бажання бути мобілізованими, зможуть піти служити після рішення суду та проходження ВЛК. Але до завершення їхнього терміну покарання має бути не більше трьох років.

Не можуть бути мобілізовані ув'язнені за злочини:

- проти основ національної безпеки України;
- умисне вбивство двох або більше осіб, або поєднане із згвалтуванням сексуальне насильство (ст. 152–156/1);
- засуджені за тероризм, за ч. 4 ст. 286/1 Кримінального кодексу України (ДТП в стані сп'яніння та із загиблими), якщо такі судимості не погашені або не зняті в установленому законом порядку;
- ті, хто посягав на життя правоохоронців;
- ті, хто вчинив особливо тяжкі корупційні порушення;
- ті, хто займав особливо відповідальне становище незалежно від статті злочину (міністри, депутати, їх заступники та помічники тощо).

Наприкінці лютого заступник міністра юстиції України О. Висоцька пояснювала, що уряд насамперед розглядає можливість залучення до ЗСУ тих засуджених, які вже відбули покарання. За її словами також розглядався варіант, щоб ув'язнені або люди з судимістю виконували допоміжні функції у війську, і це б було «доречніше, ніж просто перебувати у в'язниці».

Раніше голова Міністерства юстиції України Д. Малюська запропонував мобілізувати засуджених без їх згоди, заявивши, що захищати країну це обов'язок кожного.

За даними пенітенціарної статистики Ради Європи, станом на січень 2020 р. кількість ув'язнених в Україні складала 52 609 людей (*Суспільне Новину (<https://suspilne.media/748171-zelenskij-pidpisav-zakon-zgidno-z-akim-deaki-kategorii-uvaznenih-mozut-buti-mobilizovani/>). – 2024. – 17.05).*

Обов'язкові іспити для набуття українського громадянства, – уряд ухвалив рішення

Відтепер особи, які хочуть отримати громадянство України, мають скласти іспити з основ Конституції України та історії України. Це рішення ухвалено урядом і стосується іноземців, осіб без громадянства та тих, хто набув громадянство, але має право протягом двох років скласти іспит (це пов'язано з відтермінуванням у зв'язку з проходженням військової служби за контрактом, визначних заслуг перед Україною тощо).

Важливо: реалізація проведення іспитів потребує подальшого ухвалення та впровадження низки наказів і положень,

організаційних заходів, наразі ухвалено лише принципове рішення.

Для реєстрації необхідно створити електронний кабінет та подати заявку в електронній формі, детальний алгоритм: 20 завдань з основ Конституції України та 25 завдань з історії України.

Для забезпечення прозорості іспит фіксуватимуть на відео.

У разі успішного складання учасники отримають відповідні сертифікати (*Урядовий портал* (<https://www.kmu.gov.ua/news/oboviazkovi-istryty-dlia-nabuttia-ukrainskoho-hromadianstva-urjad-ukhvalyv-rishennia>). – 2024. – 30.05).

На 77-й Всесвітній асамблеї охорони здоров'я прийнято Резолюцію щодо ментального здоров'я у часи війн та катастроф, ініційовану Україною, – МОЗ

Укrajнська делегація на чолі з міністром охорони здоров'я України В. Ляшком бере участь у роботі 77-ї сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я у Женеві.

Під час цьогорічної асамблеї країнами-учасницями була консенсусом прийнята історична Резолюція «Зміцнення ментального здоров'я та психосоціальної підтримки до, під час і після збройних конфліктів, природних і спричинених людиною катастроф, а також медичних та інших надзвичайних ситуацій», ініційована Україною, Нідерландами та групою держав-членів ВООЗ.

«Наше гасло – все для здоров'я, здоров'я – для всіх. Але у нас, українців, є й інше гасло – вижити у страшній війні, яку росія розпочала проти України. Вижити та захистити дітей, жінок від бомб і ракетних обстрілів. Коли ситуація, яка загрожує життю, як це відбувається зараз в Україні, стає буденністю – безпека стає пріоритетом, а здоров'я – привілеєм, – зазначив Міністр охорони здоров'я України Віктор Ляшко під час виступу на Асамблеї. – Я надзвичайно вдячний країнам, які тримають Україну у своєму порядку денному, згадуючи

про цю невинуватну війну, засуджуючи російську агресію у своїх виступах і діях. Я надзвичайно вдячний всім країнам, які долучилися до роботи над проектом спільної резолюції щодо ментального здоров'я та всім країнам-членам Асамблеї, які її підтримали! Прийнятий документ є важливим кроком на шляху до світу, де кожен має доступ до необхідної психологічної допомоги у найважчі моменти свого життя. Питання ментального здоров'я та психосоціальної підтримки будуть інтегровані в системи реагування на надзвичайні ситуації. Україна готова ділитися своїм унікальним досвідом у подоланні масштабних криз в ментальному добробуті нації, що виникають під час конфліктів, катастроф чи інших надзвичайних ситуацій».

У межах прийнятої Резолюції країни домовилися інтегрувати ментальне здоров'я та психосоціальну підтримку в системи реагування на надзвичайні ситуації. Ідеться про зміцнення ментального здоров'я та психосоціальної підтримки на всіх етапах надзвичайних ситуацій насамперед воєнні конфлікти, природні катастрофи та гуманітарні

кризи. Це ті аспекти, які ми наразі враховуємо в Україні під час розбудови екосистеми психологічної підтримки в межах реалізації Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» за ініціативи Першої леді України О. Зеленської.

Майже всі люди, які постраждали від надзвичайних ситуацій, зазнають психологічного стресу, причому кожен п'ятий, імовірно, матиме психічний розлад. Нова Резолюція закликає до інтегрованих, якісних послуг у сфері ментального здоров'я, які будуть доступні всім, особливо у нестабільних і постраждалих від конфліктів районах. Вона закликає держави-члени реалізувати Комплексний план дій ВООЗ щодо ментального здоров'я на 2013–2030 рр., включаючи ментальне здоров'я та психосоціальну підтримку в заходи з підготовки до надзвичайних ситуацій, реагування і відновлення.

Резолюція підкреслює необхідність довгострокових інвестицій у послуги на рівні громади та міжсекторальної координації для покращення доступу до допомоги. Вона також наголошує на потребах у ментальному здоров'ї працівників охорони здоров'я та гуманітарної сфери у цілому, які часто піддаються сильному стресу під час надзвичайних ситуацій.

ВООЗ доручено надавати технічну підтримку, сприяти міжвідомчій координації, посилювати нарощування потенціалу та забезпечувати інтеграцію ментального здоров'я

і психосоціальної підтримки у рамки підготовки та реагування на надзвичайні ситуації. Прогрес буде відстежуватися за допомогою щорічних звітів до Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я з 2025 по 2031 роки, що забезпечить підзвітність і постійну увагу до питань, пов'язаних з ментальним здоров'ям у надзвичайних ситуаціях.

Резолюція стала ініціативою України та Нідерландів за підтримки великої групи країн-членів ВООЗ. Прийнятий документ стане важливим кроком на шляху до світу, де кожен має доступ до необхідної допомоги в найтяжчі моменти свого життя.

Під час Асамблеї було проведено низку зустрічей, зокрема з єврокомісаром з питань охорони здоров'я С. Кіріакідес, міністрами охорони здоров'я Великобританії, Нідерландів, Франції, Норвегії, Німеччини, Італії, Данії, Литви, Латвії, Естонії, Кіпру, Уругваю, а також представниками Глобального фонду та благодійної організації Direct Relief. На порядку денному посилення співпраці та нові проекти, спрямовані на зміцнення та розвиток медичної системи України відповідно до викликів війни та стратегічних планів розвитку (*Урядовий портал (<https://www.kmu.gov.ua/news/na-77-i-vseshvitnii-asamblei-okhorony-zdorovia-pryiniato-rezoliutsiiu-shchodo-mentalnoho-zdorovia-u-chasy-viin-ta-katastrof-initsiiovanu-ukrainoiu-moz>). – 30.05*).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

О. Симоненко, канд. політ. наук, ст. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Оновлення законодавства про бюро кредитних історій: перспектива розвитку та світова практика

В Україні бюро кредитних історій (БКІ) є відносно новим явищем у фінансовій інфраструктурі країни.

Першим кроком на шляху до створення бюро кредитних історій в Україні стала впроваджена Національним банком України у 2001 р. Єдина інформаційна система реєстру позичальників.

Процес створення бюро кредитних історій розпочався у 2005 р., коли Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про організацію формування та обігу кредитних історій», таким чином, з'явилося перше бюро кредитних історій в Україні. Відповідно до нього почалося створення своєрідних

кредитних паспортів. У них міститься передусім інформація про кредити, які отримувала людина; погашені позики та ті, що потрібно сплатити; прострочені заборгованості та їх суми тощо. Законом також визначено правові й організаційні засади формування та ведення кредитних історій, права суб'єктів кредитних історій і користувачів бюро кредитних історій, вимоги до захисту інформації, що становить кредитну історію та багато іншого.

Після того як у 2005 р. були встановлені повноцінні правові рамки для діяльності БКІ, перші бюро отримали ліцензії у 2007 р. За даними системи YouControl, на початок 2024 р. в Україні здійснювали діяльність сім бюро кредитних історій. Найбільшими БКІ є:

- Українське бюро кредитних історій (УБКІ) – містить інформацію про 25 млн позичальників і про більш ніж 100 млн кредитних історій;

- Міжнародне бюро кредитних історій (МБКІ) – його база налічує приблизно 20 млн записів;

- Перше українське бюро кредитних історій (ПБКІ) – у його базі міститься понад 75 млн кредитних історій;

- Українське кредитне бюро (УКБ) – містить 15,5 млн кредитних історій, з них 4,1 млн негативних.

Чим взагалі займаються бюро кредитних історій, розбирався Mind. Основне завдання БКІ – збирання, зберігання, обробка даних про видані, погашені та прострочені кредити, які в результаті формують кредитну історію конкретного позичальника. Бюро одержують (збирають) відомості від банків, кредитних спілок, фінансових компаній, страховиків тощо. Наприклад, фізична особа-позичальник оформила кілька споживчих кредитів, частину з яких повернула невчасно. Відповідно в БКІ міститиметься інформація як про погашені кредити, так і про прострочені. І в майбутньому вже інший банк, видаючи новий кредит, може звернутися до бюро та з'ясувати, наскільки позичальник надійний і сумлінний.

Варто зазначити, що законодавство України з цього економічно-правового явища весь час удосконалюється. Так, на початку цього року

НБУ повідомив, що ініціював зміну окремих законодавчих норм, які регулюють діяльність бюро кредитних історій. Важливість оновлення статей Закону, яким регулюється організація формування та обігу кредитних історій, а також інших законодавчих актів, що стосуються цієї сфери споживчого кредитування, регулятор пояснив необхідністю посилити захист прав позичальників.

Зауважимо, що НБУ оформив свої пропозиції не у вигляді законопроекту, а як короткі тези та поправки, що згодом можуть трансформуватися у конкретні законодавчі норми.

Отже, як саме регулятор пропонує трансформувати «кредитне» законодавство: Національний банк України запропонував внести зміни до Закону України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» та інших законів України щодо державного регулювання та функціонування бюро кредитних історій, враховуючи ключове значення цих установ для ринку споживчого кредитування.

Як повідомляє НБУ, такий крок зумовлений потребою осучаснення законодавства щодо сервісів бюро і спрямований на посилення механізмів захисту прав позичальників, вдосконалення системи обміну кредитною інформацією, захисту персональних даних та підвищення рівня відповідального кредитування, впровадження ефективної наглядової функції Національного банку України за дотриманням законодавства у сфері формування та обігу кредитних історій.

Запропонованими змінами передбачено:

- можливість позичальника, крім доступу до власної історії та оскарження недостовірної інформації, долучати до кредитного звіту інформацію про небажання укладати кредитні правочини для захисту від можливих шахрайських дій;

- обов'язок БКІ своєчасно виправляти помилкові дані та забезпечувати надійний захист даних, зберігати кредитну історію протягом 10 років і належним чином її знищувати, прозорий механізм звернення позичальника;

- обов'язок кредитора/нового кредитора отримувати згоду позичальника та надати її на запит БКІ/НБУ, зберігати протягом 10 років,

інформувати позичальника про назву та адресу БКІ, підставу та мету збирання і використання даних;

– повноваження НБУ приймати нормативно-правові акти та рекомендації, реагувати на виявлені порушення у процесі розгляду звернень позичальників, застосовувати коригувальні заходи та заходи впливу за порушення зазначених норм тощо.

Водночас, як пише на своєму офіційному сайті регулятор, оновлення законодавства покликане встановити справедливі правила гри для всіх учасників ринку для збереження повноти, чистоти і достовірності даних та забезпечення цільового використання кредитної історії виключно для оцінювання кредитоспроможності, управління кредитним ризиком і здійснення верифікації клієнта.

З цією метою:

– новий кредитор буде зобов'язаний оновлювати інформацію у кредитній історії у випадку набуття права вимоги за кредитним правочином, що забезпечить доступ учасників ринку до актуальних даних;

– з'явиться можливість транскордонного обміну даними між національними та іноземними бюро, що дасть змогу отримувати через бюро кредитних історій інформацію про заборгованість клієнтів перед іноземними кредиторами;

– кредитор/новий кредитор зможе використовувати ідентифікаційні дані

позичальника виключно для врегулювання простроченої заборгованості за споживчим кредитом свого боржника або, якщо особа є представником/спадкоємцем/поручителем/майновим поручителем за таким договором;

– колекторська компанія зможе отримати такі дані лише від кредитора/нового кредитора та використати їх виключно для взаємодії з боржником такого кредитора/нового кредитора або, якщо особа є представником/спадкоємцем/поручителем/майновим поручителем за таким договором;

– передбачається встановити штраф від 3000 до 6000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за використання даних кредитної історії не за цільовим призначенням, що буде вважатися порушенням вимог щодо етичної поведінки;

– передбачається запровадити штрафи за ненадання/несвоєчасне надання/надання недостовірної інформації позичальнику, за неподання/несвоєчасне подання/подання недостовірної інформації до НБУ, за ухилення від виконання/несвоєчасне виконання письмового застереження тощо.

Іншим важливим аспектом пропонованих змін є вдосконалення регулювання та нагляду за діяльністю БКІ, зокрема встановлення вимог до їх структури власності, керівників та системи внутрішнього контролю, що забезпечить належний рівень інституційної здатності БКІ надавати сучасні та якісні сервіси.

Як НБУ пропонує змінити правила роботи бюро кредитних історій (БКІ)

Наведені дані ґрунтуються на запропонованих змінах до діючого законодавства про регулювання діяльності БКІ

mind.ua

Джерело інформації: <https://mind.ua/publications/20269481-nbu-proponue-zminiti-vimogi-do-byuro-kreditnih-istorij-chi-zahistit-ce-pozichalnika-vid-kolektoriv-t>

Як інформують ЗМІ, особливістю запропонованих змін є забезпечення більшого захисту персональних даних позичальників та посилення відповідальності за їх несанкціоноване поширення. Важливим називають і те, що колектори та інші структури, що спеціалізуються на примусовому стягненні

боргів, не зможуть використовувати дані з БКІ для тиску на позичальників. Проте як це все буде застосовуватися на практиці – наразі під питанням.

За словами представників Національного банку України, оновлення законодавства покликане встановити «справедливі правила

гри для всіх учасників ринку» та використання кредитної історії виключно для оцінки кредитоспроможності, управління кредитним ризиком та верифікації клієнта. Сам Нацбанк у результаті таких змін, отримає наглядові функції за дотриманням законодавства у сфері формування та обігу кредитних історій.

Як резюмували в пресслужбі регулятора, «Національний банк сподівається на підтримку народних депутатів України та продовження плідної співпраці для імплементації необхідних змін. Адже нові правила забезпечать нові можливості як для БКІ, так і для кредиторів та позичальників, стануть логічним продовженням роботи щодо розбудови відповідального кредитування в Україні».

Утім, слід зауважити, що жодних термінів, коли з'явиться відповідний законопроект і коли він буде зареєстрований у Верховній Раді України, НБУ наразі не озвучив. У цьому контексті цікаво буде розглянути досвід зарубіжних країн стосовно законодавства БКІ.

Як показує аналіз закордонного досвіду, законодавство про кредитну історію в різних країнах може включати різні нормативно-правові акти та правила, спрямовані на регулювання збору, зберігання та використання інформації про кредитну історію споживачів. Основні аспекти, які зазвичай включає законодавство зарубіжних країн про кредитну історію, становлять:

- захист особистих даних: багато країн мають норми, що регулюють збір, зберігання та використання персональної інформації, включно з даними про кредитну історію;

- регулювання кредитних агентств: законами встановлюються вимоги до кредитних агентств, які збирають, обробляють та зберігають інформацію про кредитну історію, включаючи правила щодо точності, прозорості та конфіденційності цих даних;

- права споживачів: законодавством гарантується споживачам право на доступ до своєї кредитної історії, а також право на виправлення неточностей та спростування неправдивої інформації.

Забігаючи наперед зазначимо, що здійснений аналіз дає підстави для твердження, що в

багатьох країнах збором та наданням кредитних історій здебільшого займаються приватні організації. До того ж, як правило, на ринку кредитної інформації домінують кілька великих компаній, хоча існують і невеликі компанії, що спеціалізуються на окремих сегментах кредитного ринку. У той же час у міжнародній практиці ринкова структура систем обміну кредитною інформацією стосовно приватних бюро кредитних історій та державних реєстрів кредитів є дещо фрагментованою. Тож, очевидно, що тоді як одні країни покладаються лише на приватні бюро (наприклад, США, Великобританія і Канада тощо), а інші країни мають лише державний реєстр (наприклад, Франція), у більшості країн існує змішана ринкова структура, яка включає в себе як приватні бюро, так і державний реєстр, з дуже різними рівнями практичної реалізації та покриття. Визначальною ознакою виникнення переважно приватної або державної системи, як правило, є правова система країни, тобто заснована вона на англійському загальному праві чи на французькому цивільному праві (URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2012/000017292-PP_04_2012_ukr.pdf).

Доцільно буде зазначити, що кредитні бюро почали свою діяльність у XIX ст. Перше таке приватне бюро виникло у 1860 р. в Австрії. Потім у 1890 р., кредитні бюро з'явилися в США та Швеції, а згодом – у Фінляндії (1900 р.), ПАР (1901 р.), Канаді (1919 р.) і Німеччині (1927 р.). Значного поширення кредитні бюро набули в післявоєнний період, коли вони почали діяти і в багатьох інших країнах: в Аргентині й Уругваї (1950 р.), Великобританії (як агенції – у 1960 р.), Ірландії (1963 р.), Нідерландах і Японії (1965 р.), Швейцарії (1968 р.), Данії (1971 р.), Південній Кореї (1985 р.), Бельгії й Норвегії (1987 р.), Італії (1990 р.), Іспанії (1994 р.) (URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-4_0-pages-104_107.pdf).

Розглянемо більш детально.

Кредитна система Великобританії є однією з найстаріших та найрозвинутіших у світі. Вона має добре організовану фінансову інфраструктуру, спирається на потужний

грошовий ринок і має тісні зв'язки з головними фінансовими центрами світу.

У центрі банківської системи Великобританії знаходиться банк Англії. Другий рівень банківської системи Великобританії формують комерційні банки (клірингові, ощадні, торгівельні). Третій рівень банківської системи Великобританії утворюють небанківські фінансово-кредитні установи, серед яких найпоширенішими є будівельні та кредитні спілки.

Загалом, сучасні британські кредитні установи можна розділити таким чином – банківський сектор та небанківські фінансові інститути.

У Великобританії функціонують три кредитні агенції: Experian, Equifax і Callcredit. Банки співпрацюють з однією чи більше агенціями, щоб гарантувати якість даних. Діяльність кредитних агентств регулює Закон Consumer Credit Act, ухвалений 1974 р. (URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-4_0-pages-104_107.pdf).

Цей Закон встановлює правила для укладення договорів про кредит із споживачами, включаючи обов'язкові вимоги щодо змісту договорів та відомостей, які повинні бути надані споживачам. Також Закон вимагає, щоб кредитори видали кредит споживачам лише після проведення адекватного аналізу їхньої кредитної історії та фінансового стану.

Питання регулюється також іншими законами та правилами. Ось деякі ключові аспекти законодавства, які стосуються кредитної історії у Великобританії:

– Закон про банкрутство та вимоги до боржників 1986 р. (Insolvency Act 1986): цей Закон встановлює правила для процедур банкрутства та ліквідації боргів фізичних і юридичних осіб.

– Закон про фінансові послуги 2012 р. (Financial Services Act 2012): цей Закон регулює різні аспекти фінансових послуг у Великобританії, включаючи кредитні установи, банківську діяльність, захист споживачів та розрахункові системи.

– Закон про захист даних 2018 р. (Data Protection Act 2018): цей Закон встановлює

правила щодо збору, зберігання та обробки персональних даних, включаючи інформацію про кредитну історію. Він також враховує права споживачів на доступ до своїх особистих даних та виправлення неточностей у кредитних звітах.

– Закон про Фінансові послуги та ринки 2000 р. (Financial Services and Markets Act 2000): цей Закон встановлює правила для фінансових послуг та регулює діяльність кредитних агентств, які збирають та управляють інформацією про кредитну історію.

Цікавим у цьому контексті є те, що фінансовий омбудсмен Великобританії (Financial Ombudsman Service) допомагає у вирішенні суперечок між споживачами та фінансовими установами, включаючи питання, пов'язані з неточностями у кредитній історії.

Як бачимо, всі ці закони спрямовані на забезпечення прав споживачів на захист особистих даних та точність інформації в їхніх кредитних звітах. З іншого боку, вони забезпечують справедливе та надійне функціонування системи кредитної історії в країні.

Одна з найрозвинутіших систем кредитних бюро працює сьогодні в *Сполучених Штатах Америки*. Це й не дивно, зважаючи на той факт, що перша така організація з'явилася тут ще у 1841 р., а профільний Закон, що регулює діяльність бюро, було ухвалено в 1960 р.

У центрі банківської системи США знаходиться Федеральна резервна система. Загалом, грошово-кредитна система США включає:

1. Федеральні резервні і комерційні банки.
2. Експортно-імпортний банк.
3. Позиково-ощадні асоціації.
4. Взаємо-ощадні банки.
5. Кредитні союзи.
6. Державні і контрольовані державою кредитні установи.
7. Компанії зі страхування життя і майна.
8. Інвестиційні компанії.
9. Інвестиційні банки, дилерські і брокерські фірми.
10. Фінансові компанії.
11. Пенсійні фонди корпорацій.

12. Нью-Йорська фондова біржа.

Основним суб'єктом грошово-кредитного регулювання в США є Федеральна резервна система (ФРС), яка є ядром усієї кредитної системи країни. На початку свого створення Федеральна резервна система США була покликана ліквідувати слабкі місця кредитної системи США. У ФРС входять 12 федеральних резервних банків із 24 відділеннями і досить велика кількість комерційних банків-членів. Федеральні резервні банки виконують роль центральних банків країни. Сьогодні ФРС об'єднує 5471 банк (38% всіх комерційних банків США), яким належить 74 % всіх депозитів. Звичайно, завдання, які були покладені спершу на ФРС, постійно змішувалися (із плином часу змінювалися) і враховували вимоги часу та скеровувалися на забезпечення умов розвитку ефективної економіки і покращення соціальних умов (URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/144.pdf>).

Кредитні спілки в США обслуговують 96 мільйонів членів, включаючи 43,7 % від економічно активного населення. Кредитні спілки США є некомерційними, кооперативними, звільненими від податків організації (URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/1909/1/Voronyk%20S.%D0%9C.,%20BSzm-51.pdf>).

Законодавче регулювання діяльності кредитних бюро в Сполучених Штатах Америки забезпечує Federal Fair Credit Reporting (FCRA). Два урядові органи ділять відповідальність за точність даних кредитного бюро: Федеральна торгова комісія (FTC), яка здійснює нагляд за бюро споживчого кредиту, та Офіс Контролера валюти (OCC), що регулює і контролює всі національні банки щодо повідомлень кредитним бюро. Найбільше інформації щодо кредитування зібрано і зберігається в чотирьох національних кредитних агентствах: Experian, Equifax, TransUnion і Innovis, які є приватними підприємствами, що отримують прибуток від надання кредиторам інформаційних послуг (URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-4_0-pages-104_107.pdf).

Саме законодавство у сфері кредитних послуг у США включає різні федеральні та штатні закони та правила, які регулюють

видання кредитів, банківську діяльність, захист споживачів та інші аспекти фінансового сектору. Ось кілька ключових законодавчих актів у цій галузі:

- Закон про рівноправність кредитування (Equal Credit Opportunity Act, ECOA): цей Закон забороняє дискримінацію на основі раси, кольору шкіри, релігії, статі, сімейного стану, віку та інших характеристик у виданні кредитів.

- Закон про регулювання кредитної звітності (Fair Credit Reporting Act, FCRA). Закон FCRA – це федеральний Закон, який регулює збір кредитної інформації споживачів та доступ до їхніх кредитних звітів. Він був прийнятий у 1970 р. для вирішення питань справедливості, точності та конфіденційності особистої інформації, що міститься у файлах агентств кредитної звітності.

- Закон про чесну кредитну звітність є основним федеральним Законом, який регулює збір та звітування про кредитну інформацію про споживачів. Його правила охоплюють те, як отримується кредитна інформація споживача, як довго вона зберігається та як вона ділиться з іншими, включаючи самих споживачів.

Ключові моменти цього Закону:

- Закон про чесну кредитну звітність (FCRA) регулює, як кредитні бюро можуть збирати та обмінюватися інформацією про окремих споживачів.

- FCRA також надає споживачам певні права, включаючи безкоштовний доступ до власних кредитних звітів.

- Закон про чесну кредитну звітність описує види даних, які бюро дозволено збирати. Це включає історію оплати рахунків особи, минулі позики та поточні борги. Він також може включати інформацію про зайнятість, теперішню та попередню адреси, незалежно від того, подавали вони заяву про банкрутство чи винні аліменти на дитину, а також будь-який запис про арешт.

- FCRA також обмежує доступ до кредитних звітів. Наприклад, роботодавці можуть запитувати кредитний звіт кандидата, але лише з дозволу заявника. Право переглядати власні кредитні звіти мають споживачі. За

Законом вони можуть отримувати один безкоштовний кредитний звіт кожні 12 місяців у кожному з трьох основних бюро. Якщо кредитне бюро не відповідає на їх запит задовільно, споживач може подати скаргу до Федерального бюро фінансового захисту споживачів (URL: <https://ua.nesrakonk.ru/fair-credit-reporting-act-fcra/>).

У цьому контексті доцільно буде зазначити, що в США бюро кредитної звітності – це інша назва агенції кредитної звітності. Агентство з питань кредитної звітності – це бізнес, який веде історичну кредитну інформацію про фізичних та юридичних осіб. Вони отримують звіти від позикодавців та різних інших джерел, складені у кредитному звіті, який включає кредитний рейтинг. Зазначимо, що агенції кредитної звітності слугують різним цілям у кредитній галузі. Вони підтримують кредитну інформацію, обчислюють кредитні бали, надають кредитні звіти та співпрацюють із кредиторами.

Як вже згадувалося, Experian, Equifax та TransUnion – три найбільші постачальники кредитної звітності в США. Вони відомі тим, що отримують стандартну кредитну інформацію та надають вичерпні кредитні звіти про основну кредитну історію позичальника. Вони встановлюють галузеві стандарти щодо методологій звітності та підрахунку балів. Проте існують численні інші агентства з питань кредитної звітності. Всебічно позикодавці співпрацюють з агенціями кредитної звітності для отримання індивідуальних звітів, включаючи конкретну інформацію, яка впливає на рішення щодо кредитування. Агенції кредитної звітності можуть співпрацювати із широким колом компаній, щоб отримувати всі типи кредитних даних для своїх клієнтів (URL: <https://ua.nesrakonk.ru/credit-reporting-agency/>).

Окрім Закону FCRA, який становить основу регулювання кредитних послуг у США, існують й інші закони та регулятивні вимоги, які також можуть впливати на сектор кредитних історій:

– Закон про справедливі боргові методи (Fair Debt Collection Practices Act, FDCPA): цей Закон регулює діяльність агентств зі стягнення боргів і забороняє недобросовісні, образливі чи нав'язливі практики в стягненні боргів.

– Закон про захист споживачів у фінансовій сфері (Consumer Financial Protection Act, CFPA): цей Закон створює Бюро фінансового захисту споживачів (Consumer Financial Protection Bureau, CFPB), яке відповідає за регулювання фінансових послуг для споживачів та захист їхніх прав.

– Закон про боржницькі банкрутства (Bankruptcy Code): цей Закон встановлює процедури та правила для боржницьких банкрутств, якими можуть скористатися фізичні та юридичні особи, щоб реорганізувати або ліквідувати свої борги.

Багато уваги в законодавстві США приділено захисту інформації, адже не є таємницею, що від викрадення, пошкодження та викривлення інформації про кредитні історії фінансові установи і позичальники зазнають істотних збитків.

У країнах *Європейського Союзу* також існують закони, директиви і правила, які стосуються захисту даних та конфіденційності, які можуть бути важливими для регулювання кредитної історії. Наприклад, Загальний регламент про захист даних (GDPR), що набрав чинності у 2018 р., містить правила щодо збору, зберігання та обробки персональних даних, включаючи дані про кредитну історію. Цей Регламент встановлює стандарти щодо захисту приватності та прав споживачів у Європейському Союзі. Крім того, національні закони країн-членів ЄС також містять положення про кредитну історію. Наприклад, багато країн мають закони про захист даних та права споживачів, які регулюють збір і використання інформації про кредитну історію. Такі закони зазвичай ставляться у відповідність до вимог ЄС та забезпечують справедливе і прозоре використання кредитної інформації. Таким чином, законодавство про кредитну історію в рамках Європейського Союзу складається з різних документів на рівні ЄС та національному рівні, які встановлюють стандарти щодо захисту даних та прав споживачів у цій сфері.

Наведемо приклад ключових аспектів нормативного регулювання вказаного політико-правового явища у Європейському Союзі:

– Загальний регламент про захист даних (GDPR). Цей Регламент, який набрав чинності

у 2018 р., встановлює правила щодо захисту персональних даних та приватності у Європейському Союзі. GDPR має важливе значення для кредитних історій, оскільки встановлює вимоги щодо збору, обробки та зберігання персональних даних, включаючи дані про кредитну історію.

– Директива про кредитну звітність (Credit Reporting Directive). Ця Директива встановлює загальні правила для кредитних агентств і забезпечує стандартизованість процесів збору та надання інформації про кредитну історію в ЄС.

– Директива про права споживачів (Consumer Rights Directive). Ця Директива містить положення про права споживачів на доступ до інформації про їхню кредитну історію та право на виправлення неточностей у цій інформації.

– Європейська нормативна база щодо кредитної звітності (European Credit Reporting Initiative). Ця Ініціатива спрямована на створення стандартів та рекомендацій для кредитних агентств у Європейському Союзі щодо збору, зберігання та обробки інформації про кредитну історію.

Як бачимо, ці нормативні акти та директиви спрямовані на забезпечення захисту особистих даних споживачів, забезпечення точності та прозорості інформації про кредитну історію, а також на забезпечення прав споживачів на доступ до цієї інформації та корекцію неточностей. Це насамперед допомагає забезпечити справедливе та ефективне функціонування системи кредитних історій у Європейському Союзі.

Зупинимось на детальнішому аналізі досвіду європейських країн.

Кредитну систему Італії очолює Міжміністерський комітет з кредитів і заощаджень, на який покладено забезпечення її нормального функціонування, розроблення основних напрямів кредитної політики та контроль за її здійсненням. Він же розглядає і затверджує установчі документи (статути, зміни до статутів) банків, призначення на відповідні посади в кредитних установах. Комітет затверджує нормативні документи (положення, інструкції, норми, правила),

що регламентують діяльність установи як із коротко-, так і з середньо– та довготермінового кредиту. Дозвіл на емісію акцій та облігацій підприємств і організацій (установ) також надає комітет. Адміністративно комітет пов'язаний з казначейством (URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/144.pdf>).

Слід зазначити, що в Італії добре функціонують два кредитних бюро: CTC та CRIF. CTC заснована фінансовими установами у формі неприбуткової організації, зберігає негативну інформацію, що покриває 90 % ринку (700 тис. записів про недобросовісних позичальників). Приватне бюро CRIF збирає обидва види інформації про всі видані кредити без мінімальних обмежень (містить інформацію про близько 650 тис. позик та 21 млн осіб).

Одним із чутливих питань, пов'язаних з діяльністю бюро кредитної інформації, є захист інформації про особу або персональних даних (інформації персонального характеру). Загалом, введення правил захисту права особи на приватність, зокрема захист її персональної інформації, за останні 30–40 років вже стало світовою тенденцією. Щодо Італії, то воно регулюється різними нормативними актами, які встановлюються на рівні центрального уряду та на рівні Європейського Союзу. Ось деякі ключові аспекти законодавства, які стосуються кредитної історії в Італії:

– Закон про захист даних: в Італії діє ряд законів та нормативних актів, що регулюють захист персональних даних, зокрема Закон про захист персональних даних 2018 р. (Codice in materia di protezione dei dati personali), який встановлює правила щодо збору, обробки та захисту особистих даних, включаючи інформацію про кредитну історію.

– Фінансове регулювання: італійські фінансові регулятори, такі як Банк Італії та Комісія з ринків та фінансових послуг (Commissione Nazionale per le Società e la Borsa, CONSOB), встановлюють вимоги до фінансових установ і кредитних агентств щодо збору, зберігання та обробки інформації про кредитну історію.

– Європейське законодавство: Італія також дотримується законодавства Європейського

Союзу, що стосується захисту даних (Загальний регламент про захист даних, GDPR) та прав споживачів. Також в Італії враховується європейська нормативна база щодо кредитної звітності, яка визначає стандарти і вимоги до збору, зберігання та обробки інформації про кредитну історію.

Як бачимо, це законодавство, як і більшості країн, спрямоване, в першу чергу, на захист особистих даних.

Цікавим є також досвід **кредитної системи Франції**. У Франції існує лише державний реєстр кредитних історій, що містить негативну інформацію та управляється Банком Франції.

Французьке законодавство про кредитну історію регулюється різними нормативними актами. Ось кілька ключових аспектів законодавства, що стосуються кредитної історії у Франції:

- Закон про захист персональних даних (Loi Informatique et Libertés): цей Закон встановлює правила щодо збору, зберігання та обробки персональних даних, включаючи інформацію про кредитну історію. Він також враховує права споживачів на доступ до своїх особистих даних та їх корегування.

- Фінансове регулювання: нагляд за фінансовими установами та кредитними агентствами здійснюється різними регуляторами, такими як Банк Франції та Панель з контролю фінансових установ (Autorité de Contrôle Prudentiel et de Résolution, ACPR). Ці органи встановлюють вимоги щодо збору, зберігання та обробки інформації про кредитну історію.

- Європейське законодавство: Франція також дотримується законодавства Європейського Союзу, що стосується захисту даних (Загальний регламент про захист даних, GDPR) та прав споживачів.

- Європейська нормативна база щодо кредитної звітності: Франція дотримується європейських стандартів та рекомендацій щодо збору, зберігання та обробки інформації про кредитну історію, що встановлені Європейською Комісією та іншими органами Європейського Союзу.

У **Німеччині** найбільшим бюро кредитних історій є Schutzgemeinschaft für Allgemeine

Kreditsicherung (SHUFA) – приватна компанія, що збирає дані лише про фізичних осіб. SHUFA містить позитивну та негативну інформацію про близько 55 млн осіб та всі борги розміром більше 100 євро. Слід зазначити, що саме в Німеччині було вперше засновано державний реєстр (1934 р.), який належить Бундесбанку.

Schufa об'єднує вісім регіональних самостійних товариств. Їхніми власниками й одночасно партнерами є банківські, лізингові, будівельні, торгові структури, що надають фізичним особам грошові або товарні кредити споживчого характеру (URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-4_0-pages-104_107.pdf).

У Німеччині законодавство про кредитну історію теж регулюється різними нормативними актами, які встановлюються на рівні центрального уряду, а також на рівні Європейського союзу. Ось деякі ключові аспекти законодавства, які стосуються кредитної історії в Німеччині:

- Федеральний закон про захист даних (Bundesdatenschutzgesetz, BDSG): Цей Закон встановлює правила щодо збору, зберігання та обробки персональних даних, включаючи інформацію про кредитну історію. BDSG також регулює права споживачів на доступ до своїх особистих даних та захист їх приватності.

- Федеральний закон про кредит (Kreditwesengesetz, KWG): Цей Закон встановлює правила для банківської діяльності, включаючи вимоги щодо проведення кредитної оцінки та обробки інформації про кредитну історію.

- Федеральний закон про кредитні агентства (Gesetz über das Kreditwesen, KWG): Цей Закон встановлює вимоги до кредитних агентств, які збирають та зберігають інформацію про кредитну історію споживачів.

- Європейське законодавство: Німеччина, також, дотримується законодавства Європейського союзу, зокрема, щодо захисту даних (загальний регламент про захист даних, GDPR) та захисту прав споживачів.

Як бачимо, у багатьох європейських країнах кредитні бюро регулюються чималою нормативною базою.

0%B0%20%D0%92.%D0%AE.%2C%20%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9D.%D0%9E.%20%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%B1%D1%8E%D1%80%D0%BE_%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9.PDF); Rothmund, M., Gerhardt, M. (2011). *The European Credit Information Landscape. An analysis of a survey of credit bureaus in Europa. Industry Survey. The European Credit Research Institute (ECRI)*; (<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/1909/1/Voronyk%20S.%D0%9C.,%20BSzm-51.pdf>); Кочетизова Т. В., Старікова О. М. «Закордонний досвід регулювання кредитної діяльності в банку» (<http://global-national.in.ua/archive/16-2017/144.pdf>); С. В. Єлейко, О. Р. Галько; Л. М. Смага «Іноземний досвід регулювання кредитних послуг та можливість його використання в Україні» (<file:///D:/%D0%A1%D1%96%D0%B0%D0%B7/2024/%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B8/inozemniy-dosvid-regulyuvannya-kreditnih-poslug-ta-mozhlyvist-yogo-vikoristannya-v-ukrayini.pdf>); Фінансова енциклопедія (<https://ua.nesrakonk.ru/credit-reporting-agency/>; <https://ua.nesrakonk.ru/fair-credit-reporting-act-fcra/>); Прокопенко В. Ю. «Бюро кредитних історій: еволюція, становлення та розвиток можливостей» (https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-4_0-pages-104_107.pdf); Consumer Credit Act 1974. (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/39/section/94>); Financial Services Act 2012 (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/21/contents>); The Financial Services and Markets Act 2000 (PRA-regulated Activities) Order 2013 (<http://www.legislation.gov.uk/uksi/2013/556/contents/made>); The Financial Services and Markets Act 2000 (Regulated Activities) Order 2001 (<http://www.legislation.gov.uk/uksi/2001/544/contents/made>); Шевчук О. Р. «Моделі державного регулювання ринку фінансових послуг» (<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/8712/1/2.pdf>); Monolith Law Office (<https://monolith.law.ru/general-corporate/act-on-the-protection-of-personal-information-privacy-issues>); EUR-Lex (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0083>).

Л. Чернявська, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Верховна Рада України має намір удосконалити законодавство про звернення

Уквітні Верховна Рада України підтримала в першому читанні за основу проект Закону № 11082 «Про звернення». Проект підготовлений Міністерством юстиції за активної участі представників юридичної науки, громадськості та іноземних партнерів, експертів, зокрема, таких проектів, як OECD/SIGMA, ЄС «Право-Justice», USAID «Підвищення ефективності роботи та підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕР-ЛА»), ЄС EU4PAR, програми U-LEAD з Європою, Консультативної місії Європейського союзу в Україні (КМСС в Україні) тощо.

Ключові зміни в законодавстві про звернення, які зумовлює Закон про адміністративну

процедуру, стосуються зміни видів звернень, які розглядатимуться за законом про звернення, зокрема це стосується скарг.

З прийняттям нового Закону пропонується, аби втратив чинність Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР. Поданий проект, як випливає з пояснювальної записки, стосується зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правових, та викликаний необхідністю розмежування предмета регулювання із Законом України «Про адміністративну процедуру». У Мін'юсті зазначають, що законопроект спрямований на удосконалення законодавства про звернення та

приведення законодавчих актів у відповідність із Законом України «Про адміністративну процедуру».

При цьому оновлення законодавства про звернення відбувається комплексно, з урахуванням сучасних підходів щодо ключових принципів взаємовідносин заявників і суб'єктів владних повноважень, зокрема, як рівності перед законом, своєчасності, розумного строку, ефективності тощо.

Також у Законі розширено перелік суб'єктів звернення, які не обмежуються лише громадянами (окрім громадян, таке право набудуть юридичні особи, підприємці, громадські організації), уточнені права та обов'язки суб'єктів звернення.

Зокрема, більше деталізовано право заявника отримати інформацію про порядок подання і розгляду звернень, про реєстрацію звернення та стан його розгляду, а також на інформування в разі залишення звернення без розгляду.

Законопроектом «Про звернення» передбачається уточнення кола суб'єктів звернення, визначення прав і обов'язків суб'єктів звернення та суб'єктів розгляду звернень; можливість звертатись через системи опрацювання звернень; запроваджується здійснення щорічного внутрішнього моніторингу за дотриманням вимог законодавства про звернення тощо. Також надається визначення термінів: звернення, пропозиція, прохання, петиція, скарга (ст. 2).

Основною новацією законопроекту є чітке розмежування між зверненнями, які вирішуватимуться згідно з Законом України «Про адміністративну процедуру», який набрав чинності в грудні 2023 р., і зверненнями, які розглядатимуться відповідно до Закону України «Про звернення». Наприклад, якщо громадянин звертається до органу, який надає адміністративні послуги, таке звернення розглядається в порядку, визначеному Законом України «Про адміністративну процедуру». Заступник міністра юстиції О. Банчук зазначає, що Закон «повинен зробити цю сферу більш орієнтованою на захист прав приватних осіб з одночасним підвищенням ефективності діяльності органів влади та провести чітке

розмежування із Законом про адміністративну процедуру».

Якщо особа звертається до органу влади з проханням видати їй певну ліцензію чи дозвіл, оформити та видати певний обов'язковий документ, призначити виплату (субсидію), залучити до розгляду питання, рішення щодо якого може негативно вплинути на її інтереси (погодження щодо будівництва певного соціально-економічного об'єкта) – такі правовідносини також будуть регулюватися Законом України «Про адміністративну процедуру».

А законопроект № 11082 охоплює решту звернень – запити на роз'яснення законодавства, інформацію про графік роботи та порядок відвідування органу влади, строків та вартості будівництва/реконструкції/ремонту певного об'єкта, а також пропозиції з поліпшення роботи органів влади чи скарги на ненадання відповіді на попереднє звернення.

Органи влади будуть зобов'язані оприлюднювати на своєму сайті інформацію про сферу своїх повноважень, порядок подання та розгляду звернень, а також вчасно (протягом 30 днів) інформувати суб'єкта про результати розгляду звернення.

Надсилати звернення можна у паперовій чи в електронній формі – з використанням електронного підпису.

Порівняно з чинним Законом, законопроект звужує права громадян при розгляді їхньої заяви чи скарги. Зокрема позбавляє їх права знайомитися з матеріалами перевірки, бути присутніми при розгляді заяви чи скарги, користуватися послугами адвоката чи правозахисної організації, вимагати відшкодування збитків, що виникли через порушення порядку розгляду звернень.

Законопроект передбачає, що суб'єкти розгляду звернень щорічно здійснюють внутрішній моніторинг за дотриманням вимог Закону України «Про звернення», що полягає у систематичному, комплексному спостереженні, проведенні аналізу й оцінки роботи зі зверненнями.

Однією з особливостей оновленого правового регулювання є запровадження такого

виду звернення як прохання – це звернення щодо отримання роз'яснення щодо здійснення державної політики, вирішення питань місцевого значення.

Також уточнюється поняття скарги, яка буде вимогою щодо обмеженого кола питань, а саме щодо ненадання відповіді на звернення або залишення звернення без розгляду.

Передбачається, що пропозиція це порада, рекомендація, зауваження щодо формування державної політики, покращення діяльності органу влади.

Уточнено, що петиції подаються щодо питання, яке має саме публічний інтерес і має бути підтримано в суспільстві.

Також положеннями законопроекту передбачається, що з метою оперативного опрацювання звернень суб'єктами їх розгляду, функціонують системи опрацювання звернень, засобами яких з допомогою електронної комунікації забезпечується прийняття до розгляду та належне реагування суб'єктів розгляду на звернення.

Важливою новелою є уточнення вимог до звернення. Так, передбачено, що у випадку заповнення електронної форми електронне звернення може бути подано без накладання електронного підпису за умови аутентифікації особи, яка подає звернення, відповідно до вимог законодавства у сфері електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг.

Оновився підхід щодо проведення особистого прийому, зокрема, передбачена можливість проводити прийом за допомогою відеоконференцзв'язку (онлайн-прийом).

Проект Закону в цілому підвищить якість та ефективність розгляду звернень органами влади.

Головне науково-експертне управління Верховної Ради України хоча в цілому підтримує необхідність оновлення законодавства про звернення, утім, вказало на низку недоліків цього законопроекту.

Зокрема, у законопроекті Кабміну, на відміну від положень чинного Закону, відсутні положення щодо безоплатності розгляду звернень та організації прийому громадян вищими посадовими особами – Президент

України, Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр. Крім того, виключаються норми про обов'язок керівників органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян проводити особистий прийом громадян. Натомість відповідно до абзацу 1 ч. 1 ст. 17 проекту повноваження проводити особистий прийом суб'єктів звернення, у тому числі за допомогою відеоконференцзв'язку, у порядку, визначеному їх керівниками, покладається на «уповноважених осіб». «Такий підхід викликає певні сумніви, адже право на особистий прийом ґрунтується на приписі ст. 40 Конституції України, за яким усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк», – зазначають у ГНЕУ.

Фактично, як зазначає у висновку ГНЕУ, у проекті виключаються норми про обов'язок керівників та інших посадових осіб органів держави, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, та об'єднань громадян розглядати звернення та проводити особистий прийом суб'єктів звернення. Натомість відповідні повноваження покладаються на уповноважених осіб.

Однак наведений у проекті підхід матиме наслідком одноосібний розгляд звернень уповноваженими особами від імені суб'єктів розгляду звернень. Прийняття запропонованих змін також призведе до того, що громадяни не матимуть права на особистий прийом, наприклад, посадовими особами місцевого самоврядування, керівниками житлово-експлуатаційних структур, інших державних установ чи комунальних підприємств, що виглядає недостатньо обґрунтованим, особливо у випадках, коли йдеться про суб'єктів розгляду звернень, діяльність яких фінансується за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету.

Враховуючи те, що особистий прийом є формою особистого звернення і складовим елементом конституційного права на звернення, а ч. 2 ст. 64 Конституції України встановлює заборону на обмеження цього права за будь-яких обставин, то, зазначили в ГНЕУ, особистий прийом не може бути відмінений, призупинений чи замінений на електронні звернення, звернення за телефоном або за допомогою відеоконференцз'язку. У ГНЕУ вважають, що проведення особистого прийому за допомогою відеоконференцз'язку може бути лише додатковим інструментом комунікації.

Окрім того, у проекті пропонується виключити такі форми звернення, як «заява» та «скарга» (частково), оскільки порядок їх розгляду врегульований Законом України «Про адміністративну процедуру». Як зауважили у ГНЕУ, варто враховувати, що в разі схвалення проекту в пропонованій редакції, розгляд деяких видів звернень залишиться поза правовим регулюванням як Закону України «Про звернення», так і Закону України «Про адміністративну процедуру». Наприклад, звернення особи в компанію, яка уповноважена здійснювати функції публічної адміністрації, надавати послуги, зокрема з питань, які становлять загальний економічний інтерес (надання житлово-комунальних послуг), щодо підстав нарахування їй певної суми для оплати за надані послуги. За результатами розгляду такої заяви адміністративний акт не приймається (тобто, не підпадає під адміністративну процедуру), але й, водночас, відповідне звернення, за своїм характером пов'язане з індивідуальною проблемою особи і не підпадає під визначення звернення в розумінні проекту.

Не є чітко зрозумілим порядок розгляду звернень осіб до публічної адміністрації також з багатьох інших питань суспільного життя, зокрема щодо надання консультацій з питань захисту прав споживачів тощо.

У ст. 10 проекту визначаються випадки, коли звернення не підлягають розгляду. При цьому згідно з ч. 2 ст. 10 проекту «у разі надходження письмового звернення, яке не підлягає

розгляду... суб'єкт розгляду інформує суб'єкта звернення про рішення щодо залишення такого звернення без розгляду...». Разом з тим порядок прийняття такого рішення та його правові наслідки в проекті не чітко визначаються.

Незважаючи на наявні недоліки, член правління Центру політико-правових реформ В. Тимошук зазначає, що законопроект № 11082 є реальною дерадянізацією врядування і спрямований на підвищення ефективності держави. Експерт зазначає, що чинний Закон «Про звернення громадян» суттєво вичерпав себе й нині забирає багато публічних ресурсів на роботу, що не може дати результату. Це особливо шкодить органам, що мали б формувати політику (міністерствам, СКМУ, ВРУ), але натомість займаються вивченням конкретних кейсів, їхніми пересиланнями, контролем.

Отже, з 15.12.2023 р. «заяви» і «скарги» перейшли до предмета Закону України «Про адміністративну процедуру» (ЗАП). Тобто, ті питання (справи), які потребують вирішення – це предмет ЗАП. Закон «Про звернення» має залишити громадянам і бізнесу можливість участі в публічному врядуванні через подання пропозицій, рекомендацій, зауважень (ті ситуації, коли немає права вимоги від органу влади). У проекті Закону удосконалено регулювання щодо розгляду петицій, зокрема шляхом визначення особливостей їх розгляду органом місцевого самоврядування.

Для раціоналізації механізму звернень законопроект № 11082, серед іншого, пропонує:

- надати право особистого прийому уповноваженим особам органу. Без обов'язку керівника проводити такий особистий прийом (бо це переважно неефективне гаяння часу);
- надання відповідей на звернення, як і власне підписання цих відповідей уповноваженими особами в органі. Без обов'язку керівників підписувати усі відповіді, бо це теж неефективне гаяння часу.

Звісно, в обох випадках керівники можуть встановити правила, що певні типи звернень мають бути під їхнім особистим контролем.

В. Тимошук висловлює сподівання, що навколо цього законопроекту «не буде

популістичного галасу про утиски прав громадян». Адже інститут звернень (за ст. 40 Конституції) має бути ефективним. Окремо експерт звертає увагу на брак законодавчих норм, які б захищали від зловживання правом на звернення. У випадках, коли заявники-скаржники продукують звернення, які в силу порушених питань, їхнього обсягу, рівня адресатів, частоти звернень, повторності нікому не допомагають, але забирають час публічних службовців та політиків.

Ще одним аспектом є необхідність формування культури звернень, аби громадяни не писали одразу Президенту, парламенту, уряду з приводу дрібного побутового питання. Вищі органи не повинні працювати як «поштові служби» і брати на контроль усі ці звернення. Такі запобіжники, на переконання В. Тимошука, варто додати до законопроекту.

Оскільки новий Закон про звернення остаточно ще не ухвалено, враховуючи складність розмежування видів звернень і порядку їхнього розгляду, після зустрічей з фахівцями Урядового контактного центру й Апарату Верховної Ради України фахівці зробили допоміжний матеріал щодо цього питання, який міститься за посиланням (URL: <https://tinyurl.com/y5uzwfdy>).

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Д. Лубінець, визнаючи необхідність прийняття законопроекту, висловлює до окремих його положень деякі зауваження. Зокрема щодо реалізації конституційного права на звернення особами, які визнані судом недієздатними.

А от громадська організація Антикризисний медіа-центр вважає, що цей законопроект несе загрози демократичним принципам та погіршує чинну редакцію Закону. Зокрема, у законопроекті знівельовані форми звернення – «заява» та «скарга». Скаргу можливо подати лише після отримання відповіді на подану «пропозицію» чи «запит». Негативним моментом є те, що керівник органу, що розглядає звернення, виключений із процесу розгляду звернення. Крім того, тематика звернень звужена та ускладнена, а строки для опрацювання звернень необґрунтовано збільшені. Права ж

суб'єктів звернення звужені, як і зменшенні обов'язки суб'єктів розгляду звернень. Тож в АКМЦ вважають, що в новому законопроекті погіршені порядок розгляду звернень, контроль за дотриманням законодавства про звернення, порядок приймання громадян. А ще – багато чинних зручних норм та статей старого Закону «Про звернення громадян» взагалі виключені. Зокрема, це стосується: ст. 10 – щодо заборони розголошення відомостей, що містяться у зверненнях, ст. 11 – щодо звернень до об'єднань громадян, ст. 23 щодо організації приймання громадян вищими посадовими особами та ст. 25 щодо відшкодування збитків громадянину у зв'язку з порушенням вимог законодавства при розгляді його скарги.

Водночас переважна більшість експертів вважають, що необхідність удосконалення чинного законодавства про звернення в Україні назріла давно. І прийнятий ВРУ в першому читанні законопроект, незважаючи на наявні зауваження, значно осучаснює законодавчі положення.

У зв'язку з цим цікавим видається вивчення міжнародного досвіду й порівняння нормативної бази щодо вирішення питань звернень громадян у країнах світу.

На сьогодні практика подання звернень відповідного спрямування вже стала звичною для країн зі стабільними традиціями демократичного врядування. В умовах сьогодення стрімко став формуватися й інститут подання електронних петицій.

Право громадян подавати петиції було закріплено в Конституції Швейцарії у редакції 1848 р., ще в часи утворення федеративної держави. Шотландський парламент був одним з перших у Європі, який запровадив систему електронних петицій. Так, у 1999 р. було створено систему подання петицій, яка базувалася на електронних інструментах. У 2005 р. парламенти Португалії (португальська система електронних петицій була затверджена в 2003 р., але використовується на практиці з 2005 р.) та Німеччини також запровадили подібну практику. У 2012 р. – парламент Ірландії, у 2014 р. – парламент Люксембургу, у 2015 р. – парламент Великобританії запустили системи

електронних петицій. Європейський парламент почав використовувати модернізовану та багатомовну платформу подачі електронних петицій у листопаді 2014 р.

У Великобританії оновлена система петицій включала створення парламентського Комітету з петицій. Подібні комітети також функціонують і в парламенті Ірландії – Об'єднаний комітет з громадських петицій, Європарламенті – Комітет з петицій, у парламенті Канади розглядом петицій займається Клерк з петицій, який є незалежним співробітником Палати громад, у Сингапурі – Комітет з питань громадських петицій Public Petitions Committee. Загальним правилом відмови у розгляді петицій є невірний предмет справи, що не входить до сфери повноважень уряду чи парламенту, випадки, коли петиція містить неправдиву інформацію або наклеп або не відповідає вимогам регламенту парламенту.

Практика подачі електронних петицій є різною в країнах світу. Петиція не завжди є інструментом впливу на парламент або уряд. Наприклад, у Швеції петиції лише почали чинити вплив на органи влади, хоча у шведському парламенті функціонує посада парламентського омбудсмана, до якого можна подавати схожі звернення. Ініціювання звичайних петицій (недержавних) відбувається через використання міжнародних сервісів на кшталт Petitions або європейську мережу openPetition. Існують міжнародні зовнішні недержавні онлайн-сервіси, наприклад, Change.org.

У Великій Британії, чи не найперше у світі було застосовано інститут електронних петицій. Так, у 1999 р. в Шотландії стартував портал Epetitioner, на якому можна через електронну форму надіслати пропозицію депутатам.

У цій країні петиції традиційно реєструються на сайті уряду. Для того, щоб уряд Великобританії (Кабінет міністрів) розглянув петицію, досить 10 тис. підписів. Якщо петиція набирає 100 тис. підписів – звернення розглядається в парламенті. Петиція залишається активною (за неї можна голосувати) протягом шести місяців. До недавнього часу урядом було розглянуто 323 петиції, 41 петиція розглядалася в Палаті

громад. Найгучнішою петицією 2016 р. став документ про проведення повторного референдуму Brexit: вона відкрита досі, і кожен охочий може віддати за неї голос.

У **США** в 2011 р. було введено в дію проект We the people, який дає змогу звернутися з електронною петицією до Адміністрації Президента США. При цьому, петиція повинна набрати початкові 150 голосів для того, щоб стати загальнодоступною для подальшого підписання. Загалом петиція повинна набрати 100 тис. підписів, для того щоб бути розглянутою. Цікаво, що у зв'язку з великою популярністю цієї платформи Адміністрація Президента США декілька разів підіймала кількісний ліміт розгляду петиції. Як правило, на вказаній платформі розміщуються петиції, які стосуються загальнолюдських глобальних проблем, наприклад, проблем зміни клімату.

Значний досвід подання та просування електронних петицій накопичено і у **ФРН**. Право відправити петицію в Бундестаг закріплено в конституції цієї країни, яке щільно пов'язано з правом на звернення. «Кожен може подати в письмовій формі особисту або колективну прохання або скаргу до відповідних державних органів і представникам волевиявлення народу», – зазначено в Конституції ФРН.

Починаючи з 2005 р., звернення можна відправляти через мережу «Інтернет». Це, як відзначається в спеціальній літературі, є величезною перевагою для політичних активістів та опонентів політичного режиму, адже в Мережі можна набагато швидше зібрати велику кількість підписів. Однак перед тим як долю того чи іншого прохання буде вирішувати парламент, його має розглянути петиційна комісія при Бундестазі. Вона вирішує, чи буде петиція опублікована на сайті. Якщо після публікації під нею підпишуться понад 50 тис. осіб, то звернення обговорять на відкритому засіданні петиційної комісії бундестагу в присутності його ініціаторів.

Цікавим є досвід подання електронних петицій до парламенту у **Фінляндії**. По-перше, петицію має право висунути не тільки громадянин країни, а й інші особи. По-друге, ініціатор петиції сам встановлює

строк набрання необхідної кількості голосів петицією. По-третє, петиції, які набрали більше 50 тис. голосів, автоматично стають законопроектами з відповідними наслідками необхідності їх розгляду парламентом. Також у Фінляндії можливо проголосувати й проти петиції.

Така система має вважатися чи не найбільш демократичною та гнучкою, але їй властиві і деякі супутні недоліки, які полягають у надмірному перебільшенні суто особистісного фактора (зокрема, щодо подання петицій з відверто глузливим чи недоречним змістом).

В *Іспанії* право на звернення гарантується Конституцією та Законом «Про Право подачі петиції». Всі іспанці мають право подати індивідуальне чи колективне звернення. Подання петицій військовими, подання петицій до парламенту регулюється окремими законами.

Функціонує Парламентський Омбудсмен, що відповідає за дотримання фундаментальних прав громадянських свобод громадян, контролюючи діяльність Адміністрації та державних органів. Розглядає скарги від будь-якої особи, групи осіб або організації. Його діяльність регулюється окремим Законом.

Законодавчо закріплено право подачі петиції (під петицією розуміється пропозиція, ініціатива, скарга чи прохання). При цьому наявність у Законі такого виду звернення як скарга, порядок її подання та розгляду чітко не встановлена.

Будь-яка фізична або юридична особа, незалежно від громадянства, може здійснювати своє право подачі петиції індивідуально або колективно.

Водночас поняття повторних звернень у Законі відсутнє. Як і поняття «зловживання правом на звернення».

А от практика проведення особистого прийому існує: орган, відповідальний за розгляд петиції, може запросити петиціонера для обговорення предмету петиції або для уточнення інформації.

У *Португальській Республіці* Конституція гарантує всім громадянам право звертатися індивідуально або колективно до державних

органів, керівних органів автономних областей або будь-якого іншого органу, із заявами, претензіями чи скаргами з метою захисту своїх прав, Конституції, законів або загальних інтересів.

Закон «Про Право на петицію» регулює та гарантує реалізацію права на подання петиції, з метою захисту прав громадян, Конституції, закону чи загальних інтересів шляхом подання петицій (клопотань), заяв (representations), заперечень (протестів/protests) чи скарг до суб'єктів, що здійснюють функції державного управління (будь-які державні органи, крім судів).

Право на подання скарги до Омбудсмена та до Органу з регулювання ЗМІ та право організацій-резидентів подавати клопотання до органів місцевої влади регулюється окремими законами. Закон передбачає такий вид звернення як скарга. Скарга означає денонсацію будь-якої неконституційності або незаконності чи незаконність діяльності будь-якого відомства чи служби з метою вжиття заходів проти відповідальних осіб.

Подавати звернення мають право громадяни Португалії, громадяни інших держав (громадяни країн ЄС та Спільноти португаломовних країн), іноземці та особи без громадянства, які проживають у Португалії. Будь-яка оформлена юридична особа також має право подавати клопотання. Повторні петиції не розглядаються. У випадку подання петиції до парламенту, якщо петиція набере більше 1 тис. підписів, петиціонера запрошують на обговорення до парламентського комітету.

Практика контролю за дотриманням законодавства про звернення в Законі не прописана.

Заслуговує на увагу і досвід тих країн, які лише нещодавно перейняли традиції демократичного врядування та парламентаризму.

У *Латвійській Республіці* відповідно до Конституції країни кожен має право надіслати звернення (submissions) до державних чи місцевих урядових інституцій та отримати відповідь латвійською мовою. Процедура отримання та розгляду звернень описана в Законі «Про Звернення/Подання». Функціонує Омбудсмен Латвійської Республіки.

Закон «Про Звернення» встановлює порядок, за яким приватна особа може подати, а установа чи приватна особа, яка виконує функції державного управління, розглядає подання, що містить заяву, скаргу, пропозицію або питання в межах компетенції установи та надає відповідь на нього, а також встановлює порядок, за яким установа повинна приймати відвідувачів.

При цьому Закон не містить визначення поняття «скарга». Процедура розгляду повторних звернень законом не встановлена. Зазначено тільки, що установа має право залишити звернення без розгляду, якщо вже була надана відповідь на подібне звернення. У законодавстві країни відсутні визначення обов'язків заявника, поняття «зловживання правом на звернення».

Відмова від надання відповіді на звернення, невчасне надання відповіді установою може бути оскаржене. Відмова у розгляді звернення також розглядається як адміністративна дія. Заява про адміністративні дії чи бездіяльність може бути подана до адміністративного окружного суду.

У *Литовській Республіці* єдиного закону про звернення громадян немає, але Конституцією країни гарантується право громадян на подання петиції та право законодавчої ініціативи. У Законі «Про Петиції» прописано, що порядок розгляду скарг, заяв, пропозицій повинен бути встановлений іншими законами чи правовими актами. У Законі «Про Державне Управління» описується процедура розгляду заяв, повідомлень і скарг, поданих особами. Крім того, розглядом скарг від громадян займається Омбудсман відповідно до Закону про Омбудсмана Сейму.

Відповідно до Закону про петиції:

- Право на петицію – це право, гарантоване Конституцією звернутися в установленому порядку до Сейму, уряду чи муніципального уряду та адміністративних інституцій – Ради і мера.

- Петиція – це письмова заява петиціонера, адресована до Сейму, уряду чи муніципального уряду та адміністративних інституцій, що містить вимоги чи пропозиції щодо вирішення

питань, рішення яких може потребувати прийняття нового правового акту, зміни правового акта, доповнень або виключень, та яку комісія з петицій визнає за петицію.

- Комісія з петицій – постійні комісії, що вирішують питання, пов'язані з визнанням заяви як петиції, займаються розглядом петиції та наданням висновків щодо представлених у петиції вимог та пропозицій.

Закон не регулює порядок розгляду скарг, заяв та пропозицій. Процедура розгляду повторних звернень відсутня. У Законі прописано тільки, що заява не може бути визнана петицією, якщо протягом одного календарного року той самий заявник подав до тієї ж установи більше ніж одну заяву, що містить ті ж вимоги та пропозиції. Обов'язків заявника законом не встановлено. Встановлено тільки права заявника. Вказано, що заява не може бути визнана петицією, якщо заявник зловживає правом на петицію. Детальніший опис у Законі відсутній. Практика проведення особистого прийому в Законі не прописана. Зазначено, що при розгляді петицій слід дотримуватися принципу рівності перед законом – жоден заявник не може бути дискримінований та не може отримувати жодних привілеїв, наданих заявнику через його стать, расу, національність, мову, походження, соціальне становище, переконання та погляди.

Законодавчо не встановлено: існування єдиного національного центру з приймання та опрацювання звернень громадян; наявність відповідальності за подання звернень з наклепами, погрозами та образами.

Прописано, що заявник має право подати скаргу щодо рішення Комісії з розгляду петицій до парламенту, уряду, муніципальної ради.

Конституцією *Республіки Польща* гарантується право кожного подати звернення/петиції, пропозиції та скарги в інтересах суспільства, у власних інтересах або інтересах іншої особи за її згодою до державних органів чи до організацій та громадських інституцій у зв'язку з виконанням ними своїх обов'язків, передбачених у галузі державного управління. У Конституції вказано, що процедури розгляду петицій, пропозицій і скарг повинні бути визначені законом. Конституція не визначає

поняття петиція та не визначає відносин у стосунку до пропозицій та скарг.

Правила подання та розгляду петицій визначені в Законі «Про петиції».

Адміністративно-процесуальний кодекс описує процедуру подання та розгляду скарг та пропозицій. Відповідно до Регламенту Сейму розглядом петицій, що адресовані Сейму, займається спеціальна Комісія з питань петицій.

Відповідно до Закону «Про петиції» предметом петиції може бути прохання щодо зміни законодавства, здійснення заходів чи інших дій стосовно питання, що порушується в петиції, та стосовно суспільного життя, цінностей, що вимагають особливого захисту.

У Законі немає такого виду звернення, як скарга.

Суб'єкт, відповідальний за розгляд петиції, може залишити без розгляду петицію, яка вже розглядалась, якщо петиція не містить нових фактів чи доказів. Про відхилення розгляду петиції суб'єкт повідомляє петиціонера.

Практика контролю за дотриманням законодавства про звернення в Законі не прописана.

У *Словацькій Республіці* відповідно до Конституції кожен має право самостійно звертатися із запитом, пропозиціями, скаргами, що стосуються питань державного чи іншого загального характеру, до органів державної влади чи органів місцевого самоврядування.

Відповідно до Закону «Про Право подання петиції» кожен має право самостійно або спільно з іншими звертатися до органів державної влади із запитом, пропозиціями та скаргами (далі – петиція/клопотання) стосовно питань, що становлять державний або інший суспільний інтерес. Подання петицій за цим Законом не поширюється на загальні положення про адміністративні процедури. Закон «Про Скарги» регулює процедуру подання, обробки та перевірки розгляду скарг фізичними та юридичними особами. Повторні звернення не розглядаються, за умови, якщо вони не містять нових фактів.

Громадяни можуть створювати комітет з петицій для підготовки петиції, збору підписів

громадянами, надсилання петиції до державних органів та переговорів з ним. Комітет з петицій не є юридичною особою. Зазначається, що здійснення права на подання петиції не повинно нікому шкодити.

Конституція *Чеської Республіки* гарантує кожному право на подання петиції (запит, пропозиція, скарга).

Закон про право на петицію визначає, що кожен має право самостійно або спільно з іншими звертатися до державних органів із запитом, пропозиціями та скаргами (*žádostmi, návrhy a stížnostmi*) у питаннях, що становлять державний чи інший загальний інтерес у межах компетенції цих органів. Петиція не повинна суперечити незалежності суду. Під петицією розуміється і скарга, точного визначення поняття «скарга» в Законі немає. Порядок розгляду скарги не встановлено.

Органи державної влади самостійно регулюють спосіб отримання, обговорення та розгляду петицій, адресованих до них.

Громадяни також можуть створювати комітет з петицій для підготовки петиції, збору підписів громадянами, надсилання петиції до державних органів та переговорів з ним. Комітет з петицій не є юридичною особою.

У багатьох країнах світу (Іспанія, Португалія, Республіка Польща та ін.) законодавчо не встановлено існування єдиного національного центру з приймання та опрацювання звернень громадян; наявність відповідальності за подання звернень з наклепами, погрозами та образами; існування переважного права на прийом та розгляд звернень для окремих (пільгових) категорій осіб; практика контролю за дотриманням законодавства про звернення.

Враховуючи зарубіжний досвід роботи відповідних державних органів із зверненнями громадян, можна зазначити, що прийнятий у першому читанні законопроект № 11082, незважаючи на низку зауважень, цілком відповідає демократичним принципам і кращому зарубіжному досвіду.

Реалізація проекту Закону сприятиме удосконаленню правових та організаційних засад забезпечення реалізації гарантованого Конституцією України права на звернення та

приведенню законодавства у відповідність із Законом України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX «Про адміністративну процедуру».

Загалом експерти сподіваються, що ВРУ оперативно опрацює законопроект № 11082. Адже цей Закон підвищить ефективність держави (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України (<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43836>; <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29289.pdf>; <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25634>); Реформа державного управління (<https://par.in.ua/information/publications/303?fbclid=IwAR1ktCRrBa1TJ7Q0awieK0fAxVTbELxlTymEQg5ClRcgtzQ2zOt-dx48ggM>); Судово-юридична газета (<https://sud.ua/uk/news/publication/297814-deystvuyuschiy-zakon-ob-obrascheniyakh-grazhdan-k-vlasti-otmenyat-i-primut-novuy-gneu-perechislilo-riski>); Закон і Бізнес (https://zib.com.ua/ua/160438-zvernennya_rozmezhuuyut_zadlya_efektivnosti_reagivannya_na_ni.html); Центральне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Київ) (<https://centraljust.gov.ua/news/info/klyuchovi-zmini-u-zakonodavstvi-pro-zvernennya-yaki-zumovlyue-zakon-pro-administrativnu-protseduru>); Вокс Україна (<https://voxukraine.org/vazhlyvi-zakonoprojekty-vypusk-13-desyatyrazove-zbilshennya-dopomogy-pry-narodzhenni-dytyny-posylennya-dystsypliny-v-armiyi-tanovuj-poryadok-zvernennya-do-derzhorganiv>); Фейсбук-сторінка члена правління Центру політико-правових реформ Віктора Тимошука (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=429895356117551&set=a.113169771123446>); Антикризисний медіа-центр <https://acmc.ua/minyust-rozrobuv-novu-redakcziyu-zakonu-pro-zvernennya-vin-maye-zaminyty-chynnyj-zu-pro-zvernennya-gromadyan-ta-vynis-jogo-na-publichni-obgovorennya/>; <https://docs.google.com/document/d/10cez13N0O-xv5gpylMq0RQ7Yc0kNVsDO/edit>); Інформаційна довідка: Міжнародна практика подання електронних петицій (e-петицій) до органів державної влади. – Січень, 2022, № 2; Державне будівництво. – № 1/2021(<https://periodicals.karazin.ua/db/article/download/19070/17353/>)*

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Тарас Загородній, керуючий партнер Національної антикризової групи

Як штучна монополізація може загальмувати поступ України до ЄС

Реформа антимонопольного законодавства на шляху до Євросоюзу і практика регулювання конкуренції: що може стати гальмом на шляху України до ЄС.

Для гармонізації свого законодавства та початку руху приєднання до Європейського Союзу Україна прийняла декілька важливих євроінтеграційних законів. Їх поява передувала отриманню нашою країною так званої переговорної рамки щодо майбутнього членства. Це офіційний документ, який

визначає умови просування України до членства в ЄС.

Його отримання – це ще не квиток до Євросоюзу, а початок наступного етапу шляху: документ мають затвердити країни-члени ЄС, після чого Україна почне і далі впроваджувати європейські стандарти. Не просто прийняти закони, а здійснювати набагато глибші реформи, які мають увійти в регуляторну практику.

Серед законів, які були обов'язковою умовою для отримання переговорної рамки, і той, що спрямований на реформування антимонопольної політики. На прикладі антимонопольного регулювання розглянемо майбутні глибинні трансформації, які

* Збережено стиль і граматику оригіналу

мають торкнутись багатьох сфер та знайти відображення не лише в законах, а й в практиці їх застосування.

Документ передбачає посилення ролі антимонопольного регулятора, адже здорова конкуренція – це ключова запорука здорового економічного розвитку, інновацій, ринкового регулювання цін тощо. ЄС має свої правила та стандарти антимонопольного регулювання і нагляду. Окремі заходи та обмеження можуть стати для України повністю новими, наприклад, модернізація протидії монополізації та зловживанню монополюючим становищем або домінуючим положенням на ринках. В Україні ці принципи та визначення мають більше теоретичний характер, а для регулювання ЄС – це практика.

Тоді як аналітичний звіт Єврокомісії щодо заявки України на членство в ЄС оцінює два важливих аспекти перспектив та здатності України виконувати свої зобов'язання в рамках євроінтеграції. Документ окремо розглядає поточне реформування законодавства як необхідну складову євроінтеграції, та практику і конкретні завдання у сфері гармонізації українського законодавства у відповідності до європейського. Саме тому частина Аналітичного звіту про вдосконалення українського регулювання у сфері конкуренції.

У звіті визначено, що законодавство у сфері конкуренції загалом узгоджено з *acquis* ЄС, що Закон «Про захист економічної конкуренції» широко відображає положення Договору про функціонування Європейського Союзу щодо обмежувальних угод та зловживання домінуючим становищем, вимагає попереднього контролю впливу на конкуренцію угод M&A, учасники яких перевищують визначені ним пороги обороту. Це значною мірою відповідає принципам Регламенту ЄС про злиття. Втім, Звіт наголошує на існуванні певних прогалин, та вказує, що правила ЄС щодо цих аспектів мають вирішальне значення для забезпечення захисту економічної конкуренції в рамках єдиного ринку.

Тобто Україна, прагнучи приєднатись до єдиного ринку ЄС, не зможе послуговуватись власними «зручними» чи «звичними» їй

правилами, відмінними від стандартів ЄС. Тому Єврокомісія сформулила пакет порад щодо змін в регулюванні і практиці, які необхідні для покращення ефективного захисту економічної конкуренції.

Наведемо лише невеликі штрихи, як буде змінюватись українська антимонопольна практика та захист конкуренції. Звіт Єврокомісії чітко вказує на необхідність подальшого узгодження зі стандартами ЄС у визначенні понять «зловживання», «домінуюче становище» та деяких положень щодо «концентрацій» і «контролю».

Європейські правила вважають монополією компанію з часткою ринку понад 39,7%, а до компаній з ринковими частками понад 20% – особлива увага антимонопольних органів. Для українського бізнесу ці стандарти давно очевидні. А от державні інститути подекуди демонструють незнання європейських вимог. Наприклад, для державного агентства АРМА необхідність дотримання антимонопольних стандартів і процедур стала сюрпризом: АМКУ мусив офіційно пояснювати агенції АРМА, що дії з бізнес-активами потребують погодження антимонопольного регулятора. Ще більшим сюрпризом для АРМА став факт, що АМКУ не завжди буде підтримувати деякі дії.

Наприклад, зовсім поза конкурентним контролем і європейською традицією мінімізації ринкових концентрацій відбулось передання компанії «Аерок» в управління прямому конкуренту – «Харківські будматеріали». Очевидно, що з часом Україні доведеться виправляти цю помилку АРМА, яка передає отримані компанії в управління їх конкурентам на тому ж ринку. А цим здійснює штучну монополізацію ринків суто адміністративним шляхом – директивним рішенням державної інституції компанії об'єднуються, збільшуючи ринкову частку, в обхід антимонопольного регулятора.

Схожий кейс – виробник побутової хімії Вінницяпобутхім (відомий продукцією брендів «Ушастый нянь») переходить в управління холдингу, що включає торгівельні мережі EVA та Varus. Очевидно, що на полицях своїх магазинів холдинг надасть пріоритет продукції близького

їм бренду. Чи не ускладнить це доступ до полиці стороннім виробникам і брендам, як це буває при появі у ритейл-мереж власних марок? Це питання без відповіді, і воно явно ретельно не досліджувалось з точки зору збереження ринкової конкуренції. Тоді як ЄС має суворі стандарти регулювання відносин між ритейлом та виробниками чи постачальниками, аби не допускати зловживань жодною зі сторін. Чи не проігнорувала Україна такий важливий фактор – це теж поки що запитання без відповіді.

Єврокомісія чітко рекомендує забезпечити унеможливлення впливу на роботу АМКУ інших органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, політичних партій. Це значить, що АРМА не може тиснути на АМКУ з вимогами прискорити розгляд певних справ або спонукати антимонопольного регулятора до певних дій. Проте саме це вбачається у діях АРМА у випадку з компанією IDS Ukraine, яку всупереч рекомендаціям ЄС агентство прагне передати в управління найближчому (хоч і суттєво меншому) конкуренту – компанії «Карпатські мінеральні води». АМКУ ж зайняв зважену позицію, розуміючи пильну увагу європейських інституцій до практики антимонопольного регулювання – вона більш показова за реформаторські закони. Попри публічний тиск АРМА, АМКУ ретельно вивчає наслідки імовірного примусового злиття двох компаній, які сумарно можуть отримати близько 50% ринку питної води. Як і належить за практикою Євросоюзу, державні інститути у своїх діях мають послуговуватись правилами та процедурами, а не принципами «політичної доцільності» чи прагненням окремої державної інституції домогтись свого з ігноруванням наслідків для ринків і конкуренції. Відповідно, АМКУ вже зараз демонструє практику роботи за європейськими стандартами, а не лише декларації про наявність реформованого законодавства, запобігаючи штучній монополізації, яка може непомітно відбуватися просто зараз.

Єврокомісія чітко визначила необхідність подальших заходів для захисту економічної конкуренції шляхом

запобігання антиконкурентним практикам, до яких антимонопольне регулювання ЄС відносить «зловживання ринковою силою», «нав'язування товарів домінуючого продавця», «недопуск менших конкурентів до споживача через ультимативні вимоги» (шантаж) монопольного/впливового постачальника до торгівельних мереж чи інших каналів дистрибуції конкурента. В описаних вище та схожих випадках спостерігаємо виникнення ризиків, про які ідеться у рекомендаціях ЄК щодо їх усунення. І гарного закону мало – ЄС буде аналізувати практику.

У поле зору ЄС при оцінці прогресу України у сфері антимонопольного регулювання потраплять державні монополії. Шлях до ЄС змушує замислитись над їх діяльністю та майбутнім. Нинішня практика демонструє: в Україні не в усіх випадках розуміють, що будь-яка операція з бізнес-активами має бути перевірена – чи не нашкодить конкуренції. Нажаль, і в цій сфері знаходимо приклади, які явно суперечать європейському підходу. Це одержавлення «облгазів Фірташа» – мережу газорозподільчих операторів ринку передали в управління державній компанії «Нафтогаз». Це створює ще одну велику державну монополію на ринку енергоресурсів, існування якої саме по собі суперечить європейським стандартам організації енергетичного ринку: ЄС не дозволяє концентрації в руках одного оператора видобутку, доставки та продажу енергоресурсів, зокрема газу. У цьому разі оператори повинні бути приватизовані, або передані в управління структурі, яка займається транспортуванням газу.

Чи дійсно Україна рухається європейським шляхом, утворюючи штучні монополії з ринковими частками 50% і більше? Оновлений АМКУ має запобігати таким проявам вже зараз, аби потім Україні не доводилось у пожежному режимі проводити «роботу над помилками» та усувати наслідки недалекоглядних рішень.

Якщо ми зараз проігноруємо такі нюанси стратегічного характеру – монополізовані активи можуть зіграти з Україною злий жарт, та загальмують наш вступ до ЄС. Саме тому застосування європейських практик захисту

конкуренції нарешті має набути практичного змісту, а не просто декларацій чи гарних законів.

Для входження України в єдиний ринок ЄС декларацій буде вже замало. ЄС дивитиметься на практику і її результати. Блог на сайті (https://censor.net/ua/blogs/3487387/yak_shtuchna_monopolizatsiya_moje_zagalnuyaty_postup_ukrayiny_do_yes). – 2024. – 02.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Воєнний стан і мобілізація до 12 серпня, звернення до міжнародної спільноти у зв'язку з 80-ми роковинами геноциду кримськотатарського народу, військова служба для ув'язнених, доходи держбюджету від оренди земельних ділянок держвласності – детально про усі прийняті Верховною Радою закони 8 травня:

1. Законом 9387, прийнятим в цілому, включили до джерел формування доходів спецфонду держбюджету кошти від реалізації майна державних підприємств, діяльність яких припиняється згідно особливої процедури припинення за рішенням Фонду державного майна із спрямуванням їх на припинення інших неефективних та збиткових держпідприємств, а також встановили спрямовувати 90% орендної плати за земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності до держбюджету.

2-3. Законами 11234 та 11235, прийнятими в цілому, продовжили воєнний стан в Україні та загальну мобілізацію на 90 днів – до 12 серпня 2024 року.

4. Постановою 11237 звернулись до урядів та парламентів іноземних держав, міжнародних організацій, парламентських асамблей у зв'язку з 80-ми роковинами геноциду кримськотатарського народу, закличавши їх, зокрема, визнати депортацію з Криму кримських татар у 1944 році актом геноциду кримськотатарського народу і долучитися 18

травня до вшанування пам'яті, жертв геноциду кримськотатарського народу, суттєво посилити підтримку України та тиск на російську федерацію як державу-агресора, підтримати створення Спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії російської федерації проти України для притягнення винних до відповідальності.

5. Законом 11079-1, прийнятим в цілому, визначили можливість залучення до військової служби за контрактом громадян, яким призначено покарання за вчинення злочинів у вигляді обмеження волі або позбавлення волі (крім засуджених за тероризм, вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, за скоєння умисного вбивства двох або більше осіб, звалтування або сексуальне насильство, за особливо тяжкі корупційні злочини).

Парламент підтримав пропозицію про виклик на одне із найближчих плекнарних засідань в.о. Директора Бюро економічної безпеки України у зв'язку із обшуками та тиском з боку правоохоронців на керівництво CEO Club.

Верховна Рада почала також розгляд поправок до законопроекту 10379 про збільшення штрафів за порушення правил військового обліку (https://censor.net/ua/blogs/3488394/voyennyi_stan_i_mobilizatsiya_do_12_serpnya_zvernennya_do_mijnarodnoyi_spilnoty_u_zvyazku_z_80my_rokovynamy). – 2024. – 08.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Збільшення штрафів за порушення військового обліку, звільнення віце-прем'єра Кубракова та міністра агрополітики Сольського, право на носіння зброї працівникам пошти, боротьба з податковими схемами, механізми місцевої демократії, ратифікація низки угод в рамках співпраці з ЄС – детально про усі 24 прийнятих Верховною Радою законів 9 травня

1. Законом 10379, прийнятим в цілому, збільшили штрафи за порушення правил військового обліку та законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію – до 25 500 гривень для громадян та до 59 500 гривень для посадових осіб на час воєнного стану, при цьому виключивши відповідальність громадян за ненадання ТЦК тих даних, які ТЦК автоматично отримує з реєстрів.

2. Постановою 11248 звільнили Олександра Кубракова з посади Віце-прем'єр-міністра з відновлення України – Міністра розвитку громад, територій та інфраструктури України.

3. Постановою 11198 звільнили Миколу Сольського з посади Міністра аграрної політики.

4. Законом 8423, прийнятим в цілому за результатами повторного розгляду з урахуванням пропозицій Президента, надали право носіння та використання спеціальних засобів захисту персоналу операторів поштового зв'язку, який пройшов спеціальну підготовку.

5. Законопроектом 11074, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували звільнити політичні партії від відповідальності за подання неповної/недостовірної інформації у звіті політичної партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, у разі неможливості отримання політичною партією такої інформації від її місцевих організацій, які знаходяться на територіях, на яких ведуться активні бойові чи які тимчасово окуповані.

6. Законом 5473-д, прийнятим в цілому, включили до обмежувальних заходів ринкового нагляду знищення продукції або приведення її в інший спосіб до стану, що виключає її використання, надали як органам ринкового нагляду, так і суб'єктам господарювання право фіксувати процес проведення планової або позапланової перевірки засобами аудіо-, фото- та відеотехніки, а також врегулювали питання застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення вимог закону про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції до розповсюджувачів – юридичних осіб або ФОПів, що обрали спрощену систему оподаткування.

7. Законом 9390, прийнятим в цілому, запровадили адміністративну відповідальність за ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від навчання та виховання малолітніх дітей (штраф становитиме 850-1700 грн).

8. Законом 7283, прийнятим в цілому, запровадили механізми місцевої демократії: закріпили різні форми участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, а саме: місцеві референдуми, загальні збори, місцеві ініціативи, громадські слухання, електронні петиції, участь жителів у розподілі коштів місцевого бюджету, публічні консультації, громадська оцінка (експертиза) діяльності виконавчих органів ради та посадових осіб, консультативно-дорадчі органи при ОМС та їх посадових особах, встановили, що статут територіальної громади більше не підлягає державній реєстрації в Мініюсті, оновили підхід до звітування мером перед громадою – не рідше одного разу на рік.

9. Законопроектом 9630, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували передати повноваження з ведення Класифікатора професій від Мінекономіки до колегіального органу, який безпосередньо спеціалізуватиметься у сфері кваліфікацій, а також скасувати обов'язок роботодавця подавати територіальним центрам зайнятості інформацію про попит на робочу силу (вакансії).

10. Законопроектом 9665, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували встановити кримінальну та адміністративну відповідальність за перевезення, зберігання, збут дерев, чагарників або деревини, законність походження яких не підтверджується, з максимальною санкцією у кримінальному провадженні – позбавлення волі на строк 7-10 років та максимальним стягненням в адміністративному – у вигляді штрафу до 15 300 грн.

11. Законом 10168-2, прийнятим в цілому, переглянули запроваджений на період дії воєнного стану в Україні механізм оподаткування ПДВ операцій з експорту окремих зернових, олійних культур, олії рослинного походження, одночасно розширивши їх перелік, уточнили вимоги до реквізитів податкової накладної,

особливості реєстрації податкових накладних, скасували режим експортного забезпечення для здійснення зовнішньоекономічних операцій з експорту відповідних товарів, заборонили за вказаними операціями зарахування зустрічних вимог, використання рахунків резидентів, відкритих за кордоном, для отримання грошових коштів від нерезидентів, використання інших форм грошових розрахунків з нерезидентом, що не передбачають рух коштів з-за кордону на рахунки резидентів в Україні. Також скасували штрафи за неподачу звітів про КІК до кінця воєнного стану, дозволили надавати звітність по трансфертному ціноутворенню, підготовлену за законодавством країни реєстрації КІК, уточнили норму по врахуванню процентних витрат КІК.

12. Законом 10169-2, прийнятим в цілому, на період дії воєнного стану спростили митне оформлення експорту сільськогосподарської продукції (зернових та олійних культур) із внесенням до декларації реквізитів податкових накладних, зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних.

13. Законопроектом 10409, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували розмежувати повноваження між МВС як ЦОВВ, що забезпечує формування державної політики, та ДСНС, що реалізує державну політику у сфері захисту критичної інфраструктури.

14. Законом 11017, прийнятим в цілому, запровадили можливість одночасного оформлення, обміну паспорта громадянина України та паспорта для виїзду за кордон, а також передбачили, що паспорт громадянина України у формі картки оформлюється безстроково особам, які досягли 65 років.

15. Законопроектом 9585, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували надати можливість отримувати дозволи на імміграцію або набуття громадянства України на підставі паспортних документів, строк дії яких закінчився, а також можливість отримання посвідок на тимчасове проживання іноземцями та особами без громадянства, залученими до захисту України, надати право на отримання посвідки на тимчасове проживання членам сімей захисників України, відстрочити на рік

після закінчення воєнного стану виконання обов'язку громадянами росії та Білорусі, які набули громадянство України з 24.02.2020, щодо подання документа про припинення іноземного громадянства, відстрочити на 2 роки складання іспитів для захисників України, які набули громадянство України під час воєнного стану, припинити розгляд та прийняття заяв про набуття громадянства України від громадян росії до спливу одного року з дня припинення або скасування воєнного стану, за винятком захисників України, осіб, які мають визначні заслуги перед Україною, їхніх дружин/чоловіків, а також за винятком неповнолітніх дітей.

16. Євроінтеграційним законопроектом 10143, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували запровадити процедуру превентивної реструктуризації, що застосовуватиметься підприємствами на період 4 місяці як комплекс заходів для уникнення процедури банкрутства.

17. Євроінтеграційним законопроектом 10249, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували закріпити неможливість застосування заходів щодо примирення, якщо одна зі сторін подружжя вчиняла/вчиняє домашнє насильство, а також проведення медіації у випадках домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

18-19. Законами 0250 та 0249 ратифікували Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України в Програмі ЄС у сфері юстиції для отримання фінансування для підтримки співробітництва у сфері судової співпраці, ефективного доступу до правосуддя для громадян та представників бізнес-спільноти, а також відповідно у Програмі ЄС «Громадяни, рівність, права та цінності» для посилення співпраці з ЄС у сфері забезпечення рівноправності, реалізації прав та просування гендерної рівності та недискримінації, боротьби з насильством, включаючи гендерне насильство та насильство над дітьми.

20-24. Ратифікували кілька угод для залучення міжнародної технічної допомоги з боку Європейського Союзу у рамках транскордонного співробітництва як частини

політики ЄС щодо країн-сусідів для підтримки розвитку українських регіонів, що беруть участь у програмах, а саме: законом 0259 – Угоду про фінансування Програми Interreg (Interreg VI-B) NEXT “Басейн Чорного моря”, законом 0260 – Угоду про фінансування Програми Interreg (Interreg VI-A) NEXT “Румунія – Україна”, законом 0261 – Угоду про фінансування програми (Interreg VI-A) NEXT Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна, законом 0262 – Угоду про фінансування Дунайської регіональної програми (Interreg VI B), законом 0263 – Угоду про фінансування програми Interreg (Interreg VI-A) NEXT Польща – Україна (https://censor.net/ua/blogs/3488603/zbilshennya_shtrafiv_za_porushennya_viyiskovogo_obliku_zvilnennya_vitsepremyera_kubrakova_ta_ministra).- 2024. – 09.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Руслана Величко-Трифонюк, виконуюча обов’язки Виконавчого директора Українського ветеранського фонду

Як захищені трудові права ветеранів в Україні та за кордоном: порівняння

Український ветеранський фонд продовжує аналізувати найкращі практики щодо підтримки ветеранів у різних країнах. Якісне дослідження стає міцним підґрунтям для розбудови системи прав та законодавства, яке захищатиме права ветеранів, зокрема трудових.

Понад 800 тисяч людей отримали статус ветерана війни, станом на 1 січня 2024 року. Загальна кількість учасників бойових дій наразі сягає мільйона осіб.

Необхідно швидко вносити зміни до законодавства, аби система трудових відносин не колапсувала, коли із завершенням війни кількість ветеранів, котрі потребують захисту – збільшиться в рази.

Сполучені Штати Америки

У США діє найрозвиненіша ветеранська політика у світі. Багато програм підтримки діють як на федеральному, так і місцевому рівнях. Система гарантування трудових прав

ветеранів почала формуватися ще у 19 столітті, після завершення громадянської війни, коли від держави очікувалися конкретні кроки щодо впровадження адаптаційних заходів.

Наразі в Штатах діють закони, які регулюють працевлаштування ветеранів та надання їм додаткових гарантій. Це «Закон про права на працевлаштування та повторне працевлаштування» і «Закон про допомогу ветеранам війни у В’єтнамі», які зобов’язують роботодавців з федеральним фінансуванням надавати пільги ветеранам при працевлаштуванні.

На рівні із прийнятими законами також діє ефективна система переходу від військової служби до цивільного життя, перший етап підготовки якої починається, ще коли людина служить. Програма спрямована на надання допомоги в пошуку роботи і пов’язані з цим послуги. Військові можуть скористатися зазначеною програмою протягом 10 років після звільнення зі служби. Усі категорії військових, незалежно від типу підписаного ними контракту, можуть скористатися програмою переходу.

Для ветеранів проводять семінари фахівці Державної служби зайнятості, Служби підтримки військових сімей департаменту праці та штатні співробітники Центру ветеранів з питань зайнятості і працевлаштування. На семінарах захисники й захисниці можуть дізнатися детально про пільгові програми, отримати кар’єрні консультації на основі оцінки їхнього досвіду, отримати персоналізовану стратегію для пошуку роботи, психологічну підтримку тощо.

Ще важливі чинні норми:

Право повторного працевлаштування, у випадку мобілізації ветерана. Роботодавець повинен повторно прийняти на роботу військових, які повернулися після служби.

Додаткові податкові пільги для роботодавців, які працевлаштовують ветеранів з інвалідністю.

Податкові пільги для роботодавців, які наймають ветеранів, котрі були без роботи й отримували допомогу. Програма ділиться на короткострокову, середньострокову та довгострокову. Чим довше ветеран отримував

допомогу від держави по безробіттю, тим вищу кредитну пільгу може отримати роботодавець, у випадку, якщо він створить умови, щоб ветеран якомога довше залишався працювати. Таким чином стимулюються роботодавці до довгострокової співпраці з ветеранами.

Право бути вільним від дискримінації та помсти на робочому місці.

Зазначу, що без належного законодавчого закріплення, забезпечення ветеранів допомогою та підтримка їхніх прав була не настільки досконалою.

Велика Британія

1,85 мільйона осіб перебували у Збройних Силах Великої Британії, станом на початок 2021 року. Це 3,8% від загальної кількості населення на території держави. При цьому 340 000 компаніями у Британії керують колишні військовослужбовці.

Забезпечення трудових прав ветеранів Великої Британії від США відрізняється тим, що більшість програм виконує безпосередньо суспільство, а не держава. До прикладу, багато роботодавців підписали Угоду про збройні сили, яка зобов'язує їх надавати ветеранам підтримку в працевлаштуванні. Для військових є спеціальні програми працевлаштування, стажування та менторства, які забезпечують працевлаштування.

У 2018 році Уряд Британії запровадив політику переходу з військової служби до цивільного життя, яка починається ще за два роки до виходу бійців зі служби. Велика увага приділяється розвитку життєвих навичок, які будуть необхідними у цивільному житті.

Щодо законів, які діють по захисту трудових прав – це Закон про збройні сили 2021 року, який прийнято для підсилення Угоди про збройні сили та старого закону про збройні сили 2006 року, закріплює зобов'язання «уряду, підприємств, місцевої влади, благодійних організацій та громадськості» підтримувати чинних і колишніх військових та їхні родини.

Крім того, за даними Міністерства, 89% ветеранів, які користуються програми Кар'єрного партнерства, знаходять роботу. При цьому, 4% залишаються безробітними, а решта є економічно неактивними через пів року після звільнення зі служби. Про це свідчать дані

дослідження працевлаштування за 2021-2022 рік. Також МО відзначає, що рівень зайнятості серед ветеранів вищий, ніж серед цивільних за той самий період.

Ізраїль

Попри те, що в Ізраїлі майже все населення проходить військову службу й там багато ветеранів з бойовим досвідом, все ж пільг для колишніх військових не так багато. Держава більше зосереджена на наданні рівних можливостей для всіх громадян.

Також в законодавстві Ізраїлю немає поняття «ветеран», там застосовують визначення

«звільнений солдат», «дійсний резервіст», «звільнений солдат з інвалідністю», «поранений солдат». Ці категорії осіб підлягають додатковому захисту та мають

соціальні права та гарантії, які забезпечує держава, приватна сфера, а також громадські організації.

Для ветеранів діє тимчасова допомога по безробіттю. Якщо ветеран втратив або не може знайти роботу, держава тимчасово виплачує кошти, обов'язковою умовою отримання якої є пошук робочого місця. Солдати до 70 днів протягом першого року після звільнення отримують цю допомогу. Є додаткова виплата для ветеранів, які працювали на критично-важливій роботі, вони отримують одноразово 9550 шекелів.

Для бійців, які завершують службу та повертаються до цивільного життя, діють такі програми підтримки: допомога в навчанні та здобутті професії, податкові пільги для військових, які відслужили понад 2 роки.

Крім того, якщо військовий до вступу на службу в ЦАХАЛ працював, він може або отримати компенсацію по звільненню зі служби, або повернутися на попереднє місце роботи, і роботодавець зобов'язаний працевлаштувати його протягом 6 місяців.

Україна

Зараз у трудовому кодексі України поняття «ветеран» зустрічається двічі. Це свідчить про те, що велика категорія громадян випадає з правового поля зору держави. Немає достатнього регулювання та закріплення преференцій на законодавчому рівні.

Наразі трудове законодавство згадує про ветеранів у розділі «щодо переважного права на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці» та у статті «щодо встановлення додаткової відпустки». Необхідно вже зараз внести зміни у закони, які сприятимуть навчанню та перекваліфікації військових, сприятимуть додатковим пільгам та надаватимуть кредитні гарантії для роботодавців, коли ті найматимуть на роботу ветеранів.

Також доцільно було б у трудовому законодавстві закріпити норми, які надавали б допомогу з працевлаштування й членам родин ветеранів.

Важливо зазначити, що наразі окрім Кодексу законів про працю, також діє ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який ширше охоплює та регулює трудові права ветеранів. Проте необхідно внести деякі зміни до його положень, щоб забезпечити повне дотримання прав ветеранів у трудовій сфері. Нинішнє розпорощення норм між двома нормативними базами робить неможливим якісне впровадження програм підтримки ветеранів на національному та регіональному рівнях (https://censor.net/ua/blogs/348877_6/klkst_veteranv_kotr_potrebuyut_zahistu_zblshitsya_v_razi). – 2024. – 10.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Ольга Шаповал, виконавча директорка Kharkiv IT Cluster

Закон про мобілізацію: що треба знати бізнесу?

18 травня в Україні набере чинності закон про мобілізацію. Ухвалений Верховною Радою 11 квітня, він був підписаний президентом Володимиром Зеленським 16 квітня.

Kharkiv IT Cluster разом з адвокатами «BELPART» розібрався, як підприємствам адаптуватися до нововведень. Про зміни в законодавстві розповідає Анна Белолипецьких.

Мобілізація в Україні 2024

Тепер підприємства мають дві категорії обов'язків щодо мобілізації. Перший стосується сприяння прибуттю працівників до ТЦК. Так, керівники мають сприяти явці військовозобов'язаних на збірні пункти шляхом вжиття інформаційних та організаційно-технічних заходів.

«Виконання такого обов'язку відбувається шляхом впровадження певних документів. Жодним чином фізичного примусу з нашого боку бути не може», – зауважує адвокатка Анна Белолипецьких.

Друга категорія обов'язків: підприємства повинні утримувати в належному стані обладнання, будівлі, та інше майно, які можуть знадобитися армії. А також співпрацювати з ТЦК та СП.

«Цих обов'язків треба уважно дотримуватись, навіть якщо у вас немає осіб в штаті та один директор. Це надважливо, тому що розпорядження надходять на всі підприємства, які за списком надає місцева адміністрація. Якщо ви здійснюєте діяльність у формі ТОВ, то зверніть увагу, що ви підпадаєте під дані вимоги. Однак, в законі серед суб'єктів, яна які поширюються вказані обов'язки, не передбачена така форма здійснення господарської діяльності як ФОП. Лише установи, підприємства, організації», – звертає увагу адвокатка Анна Белолипецьких.

При отриманні вказівок від ТЦК та СП, керівники підприємств повинні:

Видати наказ про прибуття призовників, військовозобов'язаних та резервістів до центру комплектування.

Вручити їм повістки та повідомити про тимчасово непрацездатних або працівників у відпустці чи відрядженні.

Здійснити контроль за результатами виконання цих вимог.

«Під ці обов'язки, підпадають всі підприємства, які діють у формі ТОВ. Я раджу відстежувати отримання Укрпоштою документів. Оскільки якщо ви проігноруєте їхнє виконання, ТЦК має пряму підставу скласти постанову на директора в його особистій присутності», – зауважує адвокатка Анна Белолипецьких.

Однак, новий закон не містить жодної норми про відповідальність. Наразі порушення законодавства про мобілізацію карається штрафом – максимум 8 500 гривень. Найближчими днями штрафні санкції можуть бути суттєво збільшені.

Зміни щодо обов'язків призовників, військовозобов'язаних, резервістів

Відбулися зміни, які стосуються обов'язків призовників, військовозобов'язаних та резервістів. Перша зміна полягає в реєстрації електронного кабінету у добровільному порядку.

«Навіщо електронний кабінет реєструється? Якщо ми плануємо забронювати керівника і в нього немає уточнених даних, то електронний кабінет є виходом з цієї ситуації. Ці дані включають адресу проживання, ПІБ. Тому він може слугувати як для виконання обов'язку актуалізувати дані в 60 днів, і так само ще надати змогу надалі подати на бронювання без візиту в ТЦК», – каже адвокатка Анна Белолипецьких».

Крім того, треба оновити особисті дані у ТЦК та СП протягом 60 днів після того, як закон набере чинності. Щодо третьої норми, вона передбачає можливість відтермінувати мобілізацію на два місяці для тих, хто звернувся до ТЦК або СП самостійно.

Важливо: чоловіки віком від 18 до 60 років повинні завжди мати при собі військові документи і готові пред'явити їх за потреби. Під час перевірки цих документів їх можуть фотографувати або записувати на відео представники ТЦК, СП та поліції.

Підстави для бронювання працівників

Під час дії воєнного стану в Україні мобілізації підлягають військовозобов'язані чоловіки віком від 18 до 60 років. Але працівники критично важливих підприємств, органів державної влади можуть бути заброньовані від мобілізації.

Кабмін протягом місяця з дня публікації закону, тобто з 17 квітня 2024 року, повинен визначити нові критерії, на основі яких підприємства, установи та організації будуть віднесені до критично важливих, а їхні працівники підлягатимуть бронюванню.

«Порядок бронювання – на стадії розробки. В перехідних положеннях для КМУ зазначено

конкретизувати ці напрямки до 18 травня», – зазначає адвокатка Анна Белолипецьких.

Важливо: в Україні ухвалили зміни щодо термінів бронювання від мобілізації. 7 травня Уряд продовжив терміни чинних відстрочок ще на місяць, а надалі працюватимуть вже оновлені правила, відповідно до закону про мобілізацію.

Військово-транспортний обов'язок

Новий закон про мобілізацію, який набуде чинності 18 травня, передбачає вилучення в українців автомобілів на потреби армії. Крім звичайних громадян, військово-транспортний обов'язок може торкнутися органів влади та підприємств.

Окрім звичайних автомобілів, для ЗСУ можуть забрати трактори, самохідні шасі, сільськогосподарські, дорожньо-будівельні машини, сільськогосподарську техніку.

Нагадаємо, більше трьох місяців пішло у Верховної Ради на те, щоб розглянути урядовий законопроект щодо зміни правил мобілізації та військового обліку. 11 квітня він був проголосований у другому читанні. Закон уже підписав президент Володимир Зеленський.

8 травня, Верховна Рада продовжила воєнний стан і загальну мобілізацію на 90 днів, тобто до 11 серпня 2024 року (https://censor.net/ua/blogs/3489303/zakon_pro_mobilizatsiyu_scho_treba_znaty_biznesu). – 2024. – 14.05).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Андрій Штепа, співзасновник компанії AirUnit

Нова кар'єра ветеранів: що мають робити держава, бізнес та суспільство

Як керівник MilTech-компанії, я при відкритті вакансій вже стикався із кандидатами, які повернулися з фронту до мирного життя. І хай в інших, більш цивільних галузях ветеранів напевно поки що менше, думати про їх підтримку на шляху до нової кар'єри нам всім потрібно тут і зараз.

Я впевнений – це нагальна потреба. Хтось скаже, що це важливо після Перемоги, але треба починати діяти. Адже коли десятки тисяч

чоловіків та жінок чи не одночасно вийдуть на ринок праці, це призведе до серйозних проблем у суспільстві. Тож у нас ще є час почати опрацювати механізми найму та підтримки колишніх трібно діяти комплексно всім сторонам.

Насамперед ключову роль має відіграти держава. Мова, звичайно, не просто про створення робочих місць – це зрозуміло, хоча і важко. Важливіше показати суспільству вектор. Для цього необхідно, як на мене, впровадити державні політики підтримки і ветеранів, і бізнесу. Конкретні кроки в цьому напрямку можна обговорювати. Але як приклад наведу кілька досить простих ідей. Припустимо, держава, як і у випадку з людьми з інвалідністю, може запропонувати різноманітні пільги для компаній, які беруть на роботу ветеранів. Можна створювати й нефінансові інструменти – на кшталт оплачуваних психологів і психотерапевтів для працівників із бойовим досвідом. А ще можна створити такий собі аналог Lobby X Army, де б колишні військові могли дізнатися про цивільні вакансії, які потребують саме їх специфічних навичок.

Зі свого боку, і бізнес в Україні має проявляти ініціативу та соціальну відповідальність. Я розумію, що приклад нашої компанії є нетиповим. У нас людина, яка має досвід використання безпілотників чи радіофізичного обладнання, буде максимально затребуваною. При цьому клієнти із підрозділів ЗСУ будуть щасливі працювати з консультантами, які на одній хвилі з ними. Та й для ветеранів це класна можливість навіть у тилу продовжувати працювати на фронт... Але мені здається, в інших галузях також можуть, будемо говорити прямо, отримати зиск від найму колишніх військових. У них багато плюсів: прозорість у спілкуванні, дисципліна, вміння (і бажання!) працювати в команді, відповідальність за свою роботу. Чи не про такі риси так часто пишуть рекрутери у вимогах до кандидатів?

Але це все не матиме сенсу, якщо не опрацювати найнижчий рівень – рівень живої комунікації. Ветерани – це передусім люди зі своїми почуттями й бажаннями. Тому потрібно думати, як будемо спілкуватися по роботі. І тут

є кілька ідей. По-перше, можна орієнтуватися на гайди від волонтерських та ветеранських організацій. В них можна дізнатися багато корисної інформації: від тактичних форм запитань на співбесіді (наприклад, чи людина повністю відновила фізично) до неформального спілкування на чутливі теми. Такі збірники порад мають бути додані до політики роботи всіх компаній в Україні. По-друге, слід продумати онбординг нових працівників. Який би досвід не був у ветерана до армії, зараз людина фактично починає з початку. Тому слід із повагою поставитися до її потреб та спокійно прояснювати бізнес-процеси, які можуть здатися очевидними. Це все стане запорукою як ефективної праці ветеранів, так і загалом гідної атмосфери в нашій країні в майбутньому (https://lb.ua/blog/andriia_shtepa/612451_nova_kariera_veteraniv_shcho_mayut.html). – 2024. – 09.05).

***

Блог на сайті «Льва»

Про автора: Михайло Радуцький, голова Комітету ВР з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування

Як забезпечити доступність до медичних послуг та ліків під час війни?

За даними представництва ВООЗ в Україні, кожна п'ята особа в нашій державі має проблеми з доступом до основних лікарських засобів, у зонах активного конфлікту – кожна третя. Саме доступність – як до медичних послуг, так і до лікарських засобів – один з основних викликів війни у сфері охорони здоров'я. Комітет Верховної Ради з питань здоров'я нації, МОЗ та міжнародні партнери вже зробили декілька важливих кроків для розв'язання цієї проблеми.

До початку війни одним із проблемних питань медичної галузі була доступність медпослуг та ліків у сільській місцевості. Наразі лише 11% українських сіл мають аптечні пункти. Відповідно понад 20 тис. сіл їх досі не мають. Зрозуміло, що не кожна людина поїде до райцентру на прийом до лікаря чи до аптеки. А

якщо вчасно не провести діагностику, це може призвести у перспективі до збільшення кількості пацієнтів із хронічними захворюваннями.

Ще у 2019 році команда Президента запланувала заходи, які дозволять покращити доступ українців до медиків, а також до медичних препаратів. Початок війни вніс зміни у нашу роботу, адже критична ситуація із доступністю виникла на деяких деокупованих та прифронтових територіях. На даний час наші напрацювання можна умовно розділити на три групи: доступність медичних послуг, доступність ліків, здешевлення медичних препаратів.

Доступність медичних послуг

Для держави вкрай важливо, щоб пацієнти із груп ризику регулярно проходили обстеження. На «первинці» простіше попередити захворювання або ж розпочати лікування на ранній стадії хвороби. Якщо пацієнти через воєнні дії не можуть звернутися до лікаря, то лікування, швидше за все, перейде на рівень спеціалізованої допомоги. А це, відповідно, гірше для здоров'я людини та дорожче для медичної системи.

Перше, що ми зробили, заклали кошти на профілактику та ранню діагностику захворювань на «первинці» до Програми медичних гарантій.

Друге – відновлюємо лікарні. Від початку повномасштабної війни ворог знищив 210 та пошкодив 1588 медичних закладів. За оцінками Світового банку, станом на весну 2023 року на відновлення медичної інфраструктури України потрібно \$16 млрд. Ми відбудовуємо заклади за принципом Build Back Better. Тобто, важливо не просто відремонтувати будівлю, а звести нову за найкращими світовими стандартами та забезпечити її сучасним обладнанням. Наразі відновлено понад 700 медичних об'єктів (коштом бюджету та рахунок донорів). Також у межах спільного проекту ВООЗ та МОЗ встановлюються модульні амбулаторії сімейної медицини в населених пунктах, де медичні заклади зруйновані повністю. Це дозволяє збільшити кількість закладів, куди можуть звернутися українці.

Третє – впроваджуємо сучасні технології. Верховна Рада ухвалила закон №3222-IX

щодо функціонування телемедицини. Документ передбачає застосування сучасних цифрових технологій для телеконсультування, теледіагностики та телереабілітації. Завдяки таким технологіям пацієнту необов'язково приходити до лікарні, або ж кількість візитів до лікаря можна значно скоротити. Телемедичні проекти українські медики почали активно використовувати з 2018 року у сільській місцевості, згодом – консультували пацієнтів під час «ковіду», наразі – через месенджер пацієнт може запитати про результати аналізів, медичні документи, а лікарі – надати рекомендації.

Доступність лікарських засобів

За даними ВООЗ, частка людей, які не змогли придбати необхідні препарати, зменшилася: у 2022 році – до 22%, у 2023 році – до 7%. Позитивна динаміка підкреслює те, що нам вдалося зробити за останні роки.

Значну роль у забезпеченні пацієнтів ліками відіграє урядова програма «Доступні ліки». За нею громадяни безоплатно або з частковою доплатою отримують медичні препарати. У 2019 році за цією програмою пацієнти могли отримати 258 препаратів, сьогодні – 532. На цей рік у держбюджеті закладено на програму «Доступні ліки» на 500 млн більше, ніж торік.

Отримати ліки можна у більшості аптек. Але відкриті вони не в кожному населеному пункті. Восени 2023 року Уряд спростив умови для відкриття аптек у сільській місцевості – дозволив відкривати аптеки меншою площею. Також Кабмін дозволив роботу мобільних аптек. Наразі працюють 7 мобільних аптек у чотирьох регіонах, в тому числі прифронтових.

Якщо ж приватний бізнес з якихось причин не хоче відкрити аптеку чи запустити мобільну аптеку до населеного пункту, то ми надали можливість замовити ліки поштою. Відповідний закон про дистанційну торгівлю лікарськими засобами (№ 904-IX), розроблений нашим Комітетом, парламент ухвалив декілька років тому. Важливо, що ми прописали відповідність умовам зберігання та доставки медичних препаратів. Це гарантує, що до пацієнта доставлять якісні ліки.

Також ми працюємо над розв'язанням цієї проблеми на стратегічному рівні. Команда

Президента разом із міжнародними партнерами розробила Стратегію розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. Одна із цілей цього документу: «забезпечення всебічного доступу населення до якісних медичних послуг та інструментів реалізації права на здоров'я». Для досягнення цієї мети передбачено певний план дій.

Здешевлення медичних препаратів

Це ще одне важливе питання. За даними дослідження ВООЗ, 2,5 млн українських сімей у 2021 році зазнавали катастрофічних витрат при оплаті за медичні послуги та медикаменти. Через воєнні дії деякі ліки (особливо ті, що ввозяться з-за кордону) подорожчали. Ми розуміємо, що під час війни платоспроможність українців падає. Тому запроваджуємо інструменти, які дозволять знизити вартість.

Один із них – договори керованого доступу. Він дозволяє державі закуповувати інноваційні ліки через прямі договори з виробником зі значною знижкою і забезпечувати пацієнтів ними безоплатно. За таким механізмом вже закуплені, наприклад, препарати від СМА. Наразі працюємо над тим, щоб пришвидшити та покращити закупівлі за ДКД.

Ще два механізми – заборона реклами на упаковці медпрепарату та запровадження механізму паралельного імпорту. Законопроект № 11172 щодо маркування лікарських засобів вводить відповідно до Директиви ЄС заборону на використання у маркуванні препаратів будь-які елементи рекламного характеру. Це дозволить уникнути ситуації, коли покупець вводять в оману, пропонуючи, наприклад, препарати №1 для лікування хвороби. Законопроект № 11173 щодо паралельного імпорту лікарських засобів запроваджує цей інструмент для державних закупівель. Він передбачає спрощену процедуру для ввезення ліків до України. За попередніми розрахунками, на деякі препарати такий механізм дозволить знизити ціну в 3-4 рази.

Також наш Комітет готує законопроект, що введе в законодавство поняття «фармацевтична послуга», відповідно до Директиви ЄС. На нашу думку, ухвалення цього проекту закону теж може призвести до зниження вартості

медичних препаратів в аптеках (https://lb.ua/blog/mykhailo_radutskyi/614261_yak_zabezpechiti_dostupnist.html). – 2024. – 20.05).

***

Блог на сайті «Zaxid.Net»

Про автора: Роман Давимука, CEO Avalon

Майнові права на майбутню нерухомість: які важелі дає цей закон покупцям і що змінить на ринку

Ринок первинної нерухомості зараз – один з важливих маркерів стану економіки як на рівні спроможностей бізнесу, так і на рівні очікувань, настроїв та можливостей приватних інвесторів. Саме тому реальна статистика інвестицій на первинному ринку зараз затребувана на всіх рівнях. Проблема в тому, що цей ринок в Україні дуже потребує якісних інструментів обліку і аналізу. Якщо по вторинній нерухомості інформація акумулюється під час нотаріальних дій і внесення відомостей у державні реєстри і є досить об'єктивною, то первинний ринок аналізують різні структури, кожна з яких має свою методику та облікову базу і, відповідно результат, який може значно відрізнятись.

Допомогти в цьому питанні може закон «Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому». Одна з його сильних сторін – створення бази для статистичного обліку первинної нерухомості. Але законом передбачена обов'язкова реєстрація майнових прав на об'єкти, які отримали дозвілну документацію після 10 жовтня 2022 року. Отже більш-менш показову статистику ми отримаємо щонайменше за 3-5 років.

І якщо у Львові і Західних регіонах ринок оновлюється динамічно і ця статистика буде релевантною вже роки через три, то більш уразливі внаслідок війни регіони, на кшталт Харківщини, Сумщини, Чернігівщини, навіть при сприятливій ситуації зможуть побачити об'єктивні дані від впровадження реєстрації речових прав в набагато більш віддаленій перспективі.

Загалом закон про майбутні об'єкти нерухомості (МОНи, якіх називають на ринку) – це

потужний інструмент, який допоможе врегулювати ринок та який через нотаріальну дію з реєстрації майнових прав дає покупцю важелі контролю. На даному етапі ми ще не бачимо всіх переваг, бо знаходимось лише на початку цього шляху.

Що змінює реєстрація майнових прав на ринку

Поки ми тільки реєструємо МОНи за проектною документацією і почали їх продавати, а вже в наступні роки побачимо закон в повній дії. Тоді при видачі сертифікату готовності на будинок з зареєстрованими МОНами, покупець квартири майже автоматично отримає право власності. Тобто зараз ця процедура реєстрації реально ускладнює життя девелоперам через невідпрацьовані механізми та призводить до суттєвої недоотриманої вигоди (багато проектів вже біля року могли б продаватись та будуватись, але чекають технічної можливості зареєструвати МОНи). Але на довгій дистанції – це про переваги для ринку первинної нерухомості та інвесторів.

Насправді, коли ми говоримо про захист інвесторів будівництва, варто розуміти, що реєстрація майнових прав не убезпечить на 100% покупця від шахрайства або банкрутства забудовника. В західних країнах це питання регулюється банківською системою та продажем майбутніх квартир через ескроу-рахунки, які акумулюють кошти і передають їх траншами забудовнику тільки по досягненню певних відсотків реалізації проекту (схожим аналогом в Україні є фонди фінансування будівництва – ФФБ). Але ця процедура захищає, наприклад, від подвійних продажів однієї квартири, ризиків зміни поверховості та важливих характеристик будинку. За законом перший набувач права власності, тобто покупець, має давати згоду на зміну поверховості проекту, використання загальних площ тощо. Якщо раніше забудовник це вирішував на рівні держструктур (ДАБІ або ДІАМ), то зараз це фактично неможливо. Потрібна згода всіх власників, хто вже купив квартири.

Отже це засадничий закон. І він не тільки про клієнта, але й про економіку, безпеку та репутацію ринку, а також саме про ту статистику

та оцінку ринкового й інвестиційного потенціалу, на яку може покластися як девелопер, так і інвестор.

Щодо додаткового оподаткування, яке настає через право власності, то воно буде відчутно для професійних інвесторів, які купують квартири з метою перепродажу. Але також це – додаткові гроші для економіки країни. Ті, хто купує житло для сім'ї та власного проживання – під додаткове оподаткування на цьому етапі не потрапляє.

Альтернативні статистичні інструменти та інвестиційні стратегії

Повернемося до питань статистики та інвестиційного поля. Звісно, можна збирати інформацію з альтернативних джерел – через дані експлуатаційної компанії, споживання комунальних послуг, банківські операції тощо. Але все це опосередкований аналіз. Він відображає статистику в рамках об'єктів однієї девелоперської компанії, яка акумулює та обробляє інформацію за своєю методикою для власного користування. Наприклад, по нашій компанії ми бачимо, що місцями частка інвестиційних угод сягає 40%. Але це не можна екстраполювати на весь ринок, навіть регіональний, бо у всіх різний продукт та стратегії реалізації.

В період війни великі інвестиції в один об'єкт не поспішають робити навіть професійні інвестори. З точки зору воєнних та ринкових ризиків – краще розкласти яйця по різних кошиках (тобто розділити ризики між різними об'єктами). Навіть якщо на папері більш привабливою буде виглядати велика комплексна інвестиція, реальність, в якій ми зараз живемо, диктує свої рішення. Власне, на цьому фоні привабливою є житлова нерухомість та комерційні приміщення в популярних ЖК.

На затребуваних серед покупців об'єктах позначку в 50% заселення комплекс перетинає в середньому за три роки після введення в експлуатацію. Це важливий для девелопера показник, який допомагає орієнтуватися в калькуляції вартості і вакантності комерційних приміщень, паркінгів, навантаження на інфраструктуру тощо. Також це важливо для

розуміння, коли починає працювати реальна капіталізація і зростання вартості перепродажу і оренди квартир. В середньому від моменту здачі в експлуатацію до досягнення цього рівня вартість квадратного метру житла в комплексі зростає на 20-25% без врахування вартості ремонту.

Підсумовуючи можна сказати, що закон про майнові права – медаль з двома сторонами. З одного боку він має надати інструментарій для аналізу ринкової ситуації, дозволяє бачити комплексну картину і прораховувати стратегію як гравцям ринка, так і інвесторам та зменшує деякі ризики. З іншого – вже сьогодні нові правила вимагають певного часу і зусиль для відпрацювання процедури. Але оптимістичним фактором залишається те, що навіть попри додаткові витрати, ринок нерухомості зберігає великий інвестиційний потенціал, який має реальні перспективи зростання після закінчення бойових дій та виходу на наш ринок іноземних інвесторів, які звикли до прозорих та цивілізованих правил гри (https://zaxid.net/maynovi_prava_na_maybutnyu_neruhomist_yaki_vazheli_daye_tsey_zakon_pokuptsyam_i_shho_zminit_na_rinku_n1585206). – 2024. – 09.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Левченко Юрій, голова партії «Народовладдя», народний депутат України VIII скликання. Засновник Волонтерського центру «UA.HELP».

Доступ до судових реєстрів має бути відкритим для всіх громадян! Вимагаємо відхилити законопроект № 7033-д!

2 травня 2024 року Комітет з питань правової політики Верховної Ради України рекомендував законопроект № 7033-д до розгляду на пленарному засіданні парламенту. Цей проект є ініціативою групи нардепів від правлячої партії «Слуга народу» і він передбачає обмеження доступу до інформації судового реєстру та рішень, які становлять значний суспільний інтерес і є важливими для реалізації функцій

громадського контролю за діяльністю органів правопорядку.

На час дії воєнного стану та ще на рік після його закінчення пропонується обмежити суспільству доступ до судових рішень у справах, які становлять особливий суспільний інтерес (зокрема про злочини проти основ нацбезпеки, охорону держтаємниці, недоторканності держкордону, призову і мобілізації, а також порядку несення військової служби). Також планується надати суддям право на власний розсуд вилучати із судових рішень інформацію, що «може зашкодити безпеці» у справах, розглянутих у відкритому засіданні.

Ми переконані, що законопроект 7033-д суперечить принципам демократичного суспільства та абсолютно необґрунтовано обмежує право громадян вільно отримувати доступ до інформації з судового реєстру та здійснювати контроль за судовими провадженнями, зокрема тими, що мають значний суспільний резонанс. Запропоновані зміни суперечить загальному принципу гласності судового процесу і несуть значні корупційні ризики.

В березні 2023 року вже були спроби проштовхнути цей законопроект, але після значного суспільного розголосу він тоді зник з порядку денного. Тепер проти цього проекту вже виступила низка громадських організацій.

Показово, що за два роки повномасштабного вторгнення вільний доступ до судових реєстрів не заподіяв якоїсь шкоди національній безпеці України, а отже основний «аргумент» авторів проекту про його нібито важливість під час воєнного стану є явно абсурдним!

Враховуючи вищевикладене, політична партія Народовладдя категорично засуджує цю ініціативу «слуг» з обмеження конституційних прав громадян на вільний доступ до інформації у сфері судочинства. Вимагаємо від Верховної Ради України відхилити законопроект № 7033-д як такий, що суперечить демократичним принципам та загальному принципу гласності судового процесу! (https://censor.net/ua/blogs/3490134/dostup_do_sudovyh_reyestriv_maye_buty_vidkrytym_dlya_vsih_gromadyan_vymagayemo_vidhylyty_zakonoprojekt). – 2024. – 18.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Юлія Беяневич, голова БФ «Наука канабісу»

У МОЗ вирішили: ПТСР не варто лікувати канабісом. Хоча світовий досвід каже геть протилежне

30 квітня 2024 на сайті Міністерства охорони здоров'я запустили процедуру громадського обговорення проекту наказу МОЗ «Про затвердження Переліку форм лікарських засобів, які можуть виготовлятися в умовах аптеки з рослинної субстанції канабісу, Переліку захворювань та...». Документ цікавий ще й тим, що в ньому ПТСР не значиться як показання для лікування канабісом.

Попри той факт, що на ранній стадії розробки законодавча ініціатива якраз мала на меті «розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування онкологічних захворювань та посттравматичних стресових розладів, отриманих внаслідок війни».

Ініціатива мала потужне промо, яке і аргументувало, що її метою є якраз допомога військовим та цивільному населенню саме з ПТСР, а також знеболення онкохворих.

Тепер розрекламований намір допомогти захисникам зник.

У Міністерстві пояснюють: вилучили, бо так клінічна практика Міністерства у справах ветеранів та Міністерства оборони США, які вбачають недоцільність використання канабісу для полегшення симптомів ПТСР. Однак, в Америці це пояснюють маловивченістю проблематики та браком відповідних досліджень.

Але ця настанова в країні ухвалювалася у 2017, відтак не враховує інші дані, отримані вже після 2017 року.

Не зрозуміло, чому держава в особі МОЗ посилається саме на цей акт, адже канабіс для лікування ПТСР використовується в 15 інших прогресивних країнах, серед яких Ізраїль, Канада, Німеччина, Іспанія, Польща, Велика Британія, а також 38 штатах США.

Тобто ця настанова не є обов'язковою для виконання навіть в країні, де вона діє! У нас же

нею прикрилися, щоб позбавити ветеранів права на просте отримання рецепту від сімейного лікаря та звернення у спеціальну аптеку, яка зможе відпустити пацієнту медичний канабіс.

В свою чергу, Канада не тільки дозволяє застосування канабісу для полегшення симптоматики ПТСР у ветеранів, але і відшкодовує їм витрати на олію з рослини або її квіти. До 2017 це було повернення грошей за 10 г сухих квітів або еквівалентних цій вазі їстівних продуктів з канабісом, екстрактів або поверхневих засобів. З травня 2017 – держава відшкодовує кошти, витрачені ветераном на 3 грами рослини.

Окрім того, роз'яснення по застосуванню канабісу для полегшення симптомів ПТСР містяться в офіційному документі від МОЗ Канади «Інформація для професіоналів сфери охорони здоров'я. Канабіс та канабіноїди» («Information for Health Care Professionals. Cannabis and the cannabinoids»).

Цей документ є узагальненням наукових досліджень та поглядів міжнародної медичної спільноти на потенційне терапевтичне застосування канабісу. У роботі над ним взяли участь понад 20 вчених з Сполучених Штатів Америки, Шотландії, Ізраїлю, Іспанії, Італії.

, в Канаді якраз можуть похвалитися ширшими дослідженнями щодо застосування канабісу для полегшення симптомів ПТСР у ветеранів.

Вони викладені у аналітиці від 2017 Paul A Smith et al. «Використання медичної марихуани ветеранами військової служби та поліції, яким був поставлений діагноз «посттравматичний стресовий розлад» (ПТСР). Де, зокрема, йдеться, що застосування канабісу для лікування ПТСР допомагає знизити:

- суїцидальні думки на 77%,
- гнів та дратівливість на 63%,
- тривожність на 59%,
- депресію на 60%,
- викривлене почуття провини на 57%,
- лякливність на 57%,
- деперсоналізацію на 64%,
- флешбеки та нав'язливі спогади на 60%,
- надмірну настороженість на 59%,
- нічні жахіття на 62%,

низьку концентрацію уваги на 47%, відчуття нереальності довколишніх подій на 60% тощо.

Невже наша держава одним рядком наказу хоче позбавити такої дієвої допомоги всіх, хто має психічну травму внаслідок війни?

Застосування канабісу для лікування ПТСР
Дедалі більше доказів є того, що ендоканабіноїдна система людини (ЕКС) відіграє важливу роль у розвитку ПТСР. ЕКС пов'язана з регуляцією емоційних станів та когнітивних процесів, а нейроанатомічні дослідження виявили наявність елементів ЕКС у структурах мозку, що беруть участь у навчанні та пам'яті, а також у тих, які також відіграють центральну роль у формуванні страху та реагуванні на нього.

ЕКС пов'язує стрес зі змінами синаптичної пластичності, що сприяють активації та регулюванню зворотного зв'язку осі НРА (гіпофіз-гіпоталамус-наднирникові залози), і сприяє активації факторів стійкості під час та/або після впливу стресу.

Існує гіпотеза, що хронічний стрес створює «гіпоканабінергічний стан», який призводить до порушення згасання страху (як це спостерігається при ПТСР), і цей стан можна полегшити за допомогою агоністів рецепторів CB1»

Це коротке узагальнення величезної наукової бази, яка наглядно показує, як вплив на ендоканабіноїдну систему може допомагати вгамовувати ПТСР.

Ми зібрали цю базу за посиланням («Наукові засади лікування ПТСР»: https://drive.google.com/drive/folders/1LaXtqfJzEwXnRmXmzBtWipfdjeOsM47r?usp=drive_link)

Саме дерегуляція або збої в роботі ЕКС можуть сприяти виникненню багатьох захворювань у людини, включаючи нервово-психічні розлади, такі як тривожні розлади, депресія та шизофренія. З іншого боку, фармакологічна модуляція ЕКС постає як перспективний терапевтичний інструмент.

Наприклад, можна посилювати сигналізацію цієї системи через пригнічення розпаду ендоканабіноїдів («професійних регуляторів стресу» як їх називає одна з наукових праць за

допомогою все більш доступного канабідіолу. І це лише одна з лікувальних можливостей.

Прикро, що український МОЗ, на відміну від канадського, не бажає розбиратись в науковому фундаменті застосування канабісу, а керується застарілими документами іншої держави.

Заради справедливості варто відзначити, що пацієнти з ПТСР, очевидно, матимуть можливість «достукатись» до лікування – через отримання відповідного висновку лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я, який є частиною вищого навчального закладу (установи післядипломної освіти).

Таких закладів охорони здоров'я при ВНЗ ми нарахували 18 по всій Україні. Постає питання, як ці комісії зможуть обробляти запити від десятків тисяч пацієнтів із ПТСР? І чи буде доступно та просто пройти таку комісію ветеранам, військовослужбовцям та всім, хто живе з таким розладом.

Перелік станів, за яких лікар може видати рецепт, а аптека з обмеженого переліку може виготовити препарат

Хронічний або нейропатичний біль (R52.2)* та/або спастичність (R25.2), які викликані такими захворюваннями, як: злякисні новоутворення (C00 – C97); діабетична нейропатія (E10.4, E11.4, E12.4, E13.4, E14.4); розсіяний склероз (G35); ураження трійчастого нерва (G50); ураження лицевого нерва (G51); невралгії внаслідок оперізуючого лишая (G53.0); ураження нервових корінців та сплетінь (G54); компресія нервових корінців та сплетінь при хворобах (G55); мононевропатії верхньої кінцівки (G56); мононевропатії нижньої кінцівки (G57); поліневропатії та інші ураження периферичної нервової системи (G60-G64); церебральний параліч та інші паралітичні синдроми (G80 – G83); травми спинного мозку (S14.0, S14.1, S14.7, S24.0, S24.1, S24.7, S34.0, S34.1, S34.3, S34.7, T09.3, T91.3); внутрішньочерепні травми (S06).

Нудота та блювання (R11), що викликані проведенням хіміотерапії (Z51.1) під час лікування новоутворень (C00 – C97).

Хвороба Паркінсона (G20).

Комбінований голосовий тик з множинними руховими тиками (синдром де ля Туретта) (F95.2).

Рефрактерна (фармакорезистентна) епілепсія (G40 – G41).

Захворювання, що спричиняють судомні напади у дитячому віці, такі як синдром Леннокса – Гасто (G40.4), синдром Драве (G40.4), туберозний склероз (Q85.1). 2

Інші захворювання (A00 – T98)*. Список офіційних першоджерел і список наукових першоджерел додаються (https://censor.net/ua/blogs/3490265/zastosuvannya_kanabsu_dlya_lkuvannya_ptsr). – 2024. – 20.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олена Шуляк, голова партії «Слуга народу», голова Комітету Верховної Ради з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування

5 ключових законодавчих змін у житловій політиці, які назріли давно

Очевидно, що найгостріша проблема, пов'язана із житлом – це ворожі руйнування. За останніми, але не остаточними підрахунками маємо щонайменше 50 млн кв.м зруйнованого росією житла: це приблизно стільки, скільки до війни Україна будувала сумарно протягом 5 років. Завдяки зусиллям із відбудови, найперше програмі «Відновлення, поступово, але впевнено покращуємо ситуацію. Але для ефективного відновлення та стрімкого повоєнного розвитку нам потрібні кардинальні та системні зміни підходів.

Нова житлова політика має вирішувати як нові виклики, спричинені війною, так і старі, які ігнорувалися десятиліттями – застарілість фонду житла, скандальні недобудовані ЖК, черги на житло як у Радянському Союзі тощо.

Пріоритетні завдання нині – оперативно розробити ефективні інструменти для розв'язання хронічних проблем, а також сформуванню нову законодавчу рамку житлової політики, адже це входить до євроінтеграційних зобов'язань України, а також одна з вимог за Ukraine Facility.

Отже, поговоримо про зміни, час яких давно вже настав.

Облік житла та створення місцевих житлових фондів

Ні уряд, ні регіони та територіальні громади не мають реальних даних про кількість та стан житла, зокрема й того, яке знаходиться в їхньому розпорядженні. Відсутність обліку житла ускладнює планування та реалізацію житлових програм, а якщо говорити про житло державної та комунальної власності, то це призводить до його незаконного використання або відчуження.

Нещодавно відбулися публічні консультації щодо нового рамкового законопроекту «Про основні засади житлової політики». У ньому йдеться про децентралізацію управління – надання більше повноважень територіальним громадам завдяки створенню житлових фондів територіальних громад. Це допоможе місцевій владі адекватно та оперативно реагувати на потреби мешканців, планувати заходи для збільшення кількості житла та застосовувати для цього найбільш слушні інструменти.

Ці фонди можна буде використовувати для надання соціального житла, зокрема в оренду, а також службового житла для фахівців, необхідних самій громаді. Новий законопроект пропонує використовувати принцип «револьверного фонду» – коли всі прибутки від наявного фонду громади будуть використовуватися для його розвитку й нового будівництва. Це дасть громадам автономно працювати з міжнародними донорами, бізнесом та приватними інвесторами для розвитку власного житлового фонду.

Розвиток інструментів кредитування житла для громадян

Житлова політика має бути сфокусована на розвитку ринкових та фінансових механізмів – іпотечних програм, лізингу, компенсації частини вартості житла або частини відсотків за кредитом тощо. Якщо формування фондів житла найперше спрямоване на допомогу громадянам із низьким рівнем доходів та представникам соціально незахищених груп, то фінансово-кредитні механізми мають бути додатковим інструментом для всіх. Йдеться

як безпосередньо про програми за підтримки держави, так і створення державою умов для органічного розвитку ринку доступного житла.

Наразі працює іпотечна програма «єОселя», яка надає кредити за ставкою 7% річних для ВПО та ветеранів. Важливо зробити її доступнішою за рахунок збільшення обсягів фінансування та зменшення авансового платежу. Можливість займатися розвитком фінансових механізмів для придбання житла також має бути не лише в держави, але й у громад. Адже вони краще знають свої потреби на місцях. Окреме питання: справедлива відсоткова ставка для ветеранів. Держава має переглянути її для наших захисників і зменшити для ветеранів та їхніх сімей до 3%. Це питання соціальної справедливості й вияв поваги до наших захисників: часто в них після повернення з фронту й без того велике фінансове навантаження та адаптація до нового життя, а житлове питання залишається на порядку денному невирішеним і болючим для їхньої сімей.

Цифрові інструменти замість радянських підходів

Базова мета нової житлової політики – пошук найбільш ефективного рішення для задоволення потреб будь-якого громадянина. Допомогти в цьому має зручне цифрове рішення, у якому буде зібрана вся необхідна інформація – Єдина інформаційно-аналітична житлова система. Її впровадження передбачене згаданим вище комплексним законопроектом.

Система аналізуватиме вихідні дані – рівень доходів, наявність житла у власності, соціальний статус (ВПО, людина з інвалідністю, працездатна особа) – і зможе запропонувати найбільш слушний варіант забезпечення житлом: соціальне, службове житло, фінансово-кредитні механізми.

Систему зможуть використовувати органи місцевого самоврядування для розуміння ситуації на їхніх територіях, управління місцевими фондами житла, планування розвитку. Такий підхід дасть змогу нарешті відмовитися від квартирних черг, у яких досі перебуває понад пів мільйона українців. Це можливість творення прозорості та дієвої

системи забезпечення житлом, з урахуванням актуальних потреб та будь-яких динамічних змін, особливо під час війни, коли люди змушені змінювати місце проживання.

Реновація застарілих кварталів та хрущівок

Принципи «краще ніж було», безбар'єрності та енергоефективності мають бути враховані під час відбудови та нового будівництва. Це непросте завдання, але працювати над ним необхідно вже сьогодні. Більшість старого житлового фонду не відповідає цим принципам. Окрім того, чимало будинків є застарілими та потребують (або зовсім скоро потребуватимуть) невідкладної модернізації, аби не розсипатися від старості. Середній вік багатоквартирного будинку в Україні – 30–50 років, а у 40% будинків, побудованих до 1991 року ніколи не ремонтувалися. Орієнтовно йдеться про 30 тис. застарілих будинків та ще 10 тис. хрущівок.

Комітет держави, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування зараз аналізує підходи розв'язання аналогічних проблем у країнах ЄС для того, щоб адаптувати їх та напрацювати законодавчі рішення для України. Країни ЄС використовують різні методи – надбудова додаткових поверхів, перепланування квартир для збільшення їхньої площі, використання вільних територій між будинками, реконструкція районів та нове будівництво на їхньому місці, коли реновація неможлива або економічно не вигідна.

Особливо релевантним для нас є досвід країн колишнього «східного блоку» – Польщі, Чехії, Естонії, Литви та Латвії – які вже здійснили масштабну реконструкцію аналогічного хрущівкам житлового фонду. У багатьох містах цих країн можна побачити цілі райони, де сірі старі будинки перетворили на енергоефективні, естетично привабливі домівки, з вбудованими ліфтами та іншими зручностями.

Побороти недобудови та довгобуди

Важливо не лише планувати нове, але й розбиратися з « привидами » минулого. Сотні недобудов псувають естетику міст, зокрема і столиці, несуть небезпеку, займають цінну землю, що і вже говорити про неефективне використання міського простору.

У 2021 році було розроблено план дій – Уряд затвердив Порядок формування переліку об'єктів житлового будівництва, що не прийняті в експлуатацію. Обласні адміністрації мали сформувати свої переліки та до кожного об'єкта скласти план заходів щодо його добудови або інших дій. Важливу роль у цьому процесі мали відігравати органи місцевого самоврядування.

На жаль, повномасштабне вторгнення завадило втіленню описаного плану. Але сьогодні важливо повернутися до цього питання. Для прийняття рішень щодо долі кожного недобудованого об'єкту необхідно залучати експертів та громадськість, а також середовище створити сприятливі умов для залучення інвесторів. Зважаючи, що кожен проблемний кейс має свої особливості та історію, навряд ми зможемо говорити про єдиний алгоритм рішення, тож потрібно напрацювати низку дієвих механізмів, зокрема можливість зміни одного замовника на іншого, зробити процедуру банкрутства забудовника простішою, передбачити ефективне державно-приватне партнерство, коли місцева влада бере на себе функції замовника і шукає нового забудовника тощо.

Реалізація цих змін потребуватиме політичної волі, співпраці на всіх рівнях влади, залучення громадян та фахівців у багатьох сферах. Але в результаті Україна має стати країною, де громадяни матимуть доступ до безпечного, комфортного та сучасного житла (https://censor.net/ua/blogs/3490346/5_klyuchovyh_zakonodavchyh_zmin_u_jytloviyi_politytsi_yaki_nazrily_davno). – 2024. – 20.05).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Юрій Маслов, голова “Асоціації органів місцевого самоврядування «Стратегія Європейського Союзу для Дунайського регіону”

Питання зеленого курсу та декарбонізації України у контексті відновлення транспортної інфраструктури

Повномасштабне вторгнення, розпочате російською федерацією, триває третій рік. Нещодавній ракетний удар, здійснений по Одеській області 19 квітня у Дельту Вілмер, призвів до руйнування складських споруд з агропродукцією, яка мала бути експортована в країни Азії та Африки. Тим самим призвівши до викиду в атмосферне повітря понад 36 тис. тонн діоксиду вуглецю. Це викликає роздуми, наскільки питання реалізації Зеленого курсу України є актуальним під час війни.

На тлі руйнувань від ракетних ударів та атак дронів наразі можна очікувати тенденцію щодо замовчування розмов, що стосуються зеленої енергетики та декарбонізації української промисловості. І це може бути цілком зрозумілим, враховуючи військові дії та складну ситуацію з бюджетом. Проте з 24 лютого 2022 року було зафіксовано понад 1600 випадків потенційної шкоди довіллю, спричиненої діями РФ, майже 100 з яких припадають на Одеську область. І все ж таки, викиди токсичних речовин та забруднення водних джерел від військових дій – це лише вершина екологічних та економічних проблем України.

Попри численні намагання РФ заблокувати експорт продукції з України українські транспортники спромоглися не тільки забезпечити ефективний експорт агропродукції та інших вантажів але значно покращити його. Навіть після скасування Чорноморської зернової ініціативи через порти Великої Одеси та Дунаю за майже 9 місяців експортували понад 45 млн тонн продукції українських виробників, що становить 93% від загального експорту.

У цей час продовжують обговорювати питання створення «зеленого коридору» між пунктами пропуску Рені – Джурджулешть – Галац. Обговорення стосуються не лише розвитку інфраструктури, але й нагальних питань безпеки та митного контролю. Наголошено, що у зв'язку зі складною ситуацією, викликаною військовими діями, важливо звернути увагу на ризики та наслідки можливих загроз, які можуть вплинути на розвиток інфраструктури та експортних можливостей регіону.

Отже, для України зараз нема альтернативи щодо євроінтеграційного курсу. Але, треба зауважити, що головним трендом розвитку Європейської спільноти є системне впровадження зелених рішень у кожному секторі економіки. Особливої уваги надається обмеженню викидів парникових газів для запобігання негативним кліматичним змінам, пов'язаним із глобальним потеплінням. Не оминає це питання і сферу розвитку європейської морської транспортної інфраструктури. Аналіз різноманітних інформаційних джерел свідчить, що питання декарбонізації судноплавства та портової діяльності у ЄС є таким же актуальним як і розвиток всього сільського господарства. Розуміння цих процесів та адаптація України до сучасних кліматичних вимог Європейської спільноти є запорукою успішної євроінтеграції нашої країни з урахуванням забезпечення економічного розвитку інфраструктурної галузі.

Проте спочатку треба проаналізувати, що зараз відбувається на міжнародному рівні з питанням обмеження викидів у секторі судноплавства.

Наразі транспортний сектор є одним із найбільш значних джерел глобальних викидів вуглекислого газу (CO₂), що безпосередньо впливає на зміну клімату. За даними Міжнародного енергетичного агентства у всьому світі на транспорт припадає приблизно 24% прямих викидів CO₂ від спалювання палива. На міжнародне судноплавство припадає близько 3% викидів за рік прямих викидів CO₂ від спалювання палива. Оскільки 90% світової торгівлі здійснюється морем, судноплавство є вкрай вагомим фактором кліматичних змін.

У 2015 році 195 країн досягли консенсусу у розв'язанні проблеми зміни клімату відомий як Паризька угода. Угода встановлює глобальну мету з утримання зростання середньої світової температури на рівні значно нижче +2°C від доіндустріальних рівнів та докладати зусилля на обмеження зростання температури до +1,5°C від доіндустріальних рівнів. Для досягнення цієї мети країни погодилися скоротити викиди та вжити інших заходів щодо скорочення викидів парникових газів.

Питанням обмеження викидів у секторі судноплавства опікується Міжнародна морська організація (ІМО). Для досягнення зазначених цілей Комітет із захисту морського середовища ІМО у 2023 році ухвалив переглянуту стратегію (GHG Strategy), спрямовану на скорочення викидів парникових газів від операцій судноплавної галузі до нульових значень приблизно до 2050 року. Встановлені «індикативні контрольні точки» скорочення загальних викидів парникових газів від судноплавства порівняно з рівнем 2008 року. Так, до 2030 року викиди мають скоротитися щонайменше на 20-30%, а до 2040 року – на 70-80%.

Лідером процесів декарбонізації морського транспортного сектору та внутрішнього водного транспорту, безумовно, є Європейська спільнота, яка відповідно до кліматичного законодавства юридично зобов'язалося скоротити викиди на 55% у 2030 році відносно 1990 року і досягти кліматичної нейтральності до 2050 року.

Які програми наразі реалізуються для подолання викидів вуглекислого газу

Відповідно до оголошених цілей Паризької угоди, в рамках реалізації європейської стратегії European Green Deal та Стратегії сталої та розумної мобільності, в рамках пакета «Fit for 55» здійснюються численні дії щодо декарбонізації морського та річкового судноплавства, портової діяльності.

Європейським товариством реалізуються програми досліджень, розробок та впровадження технологій і обладнання декарбонізації морського та річкового транспортного сектору. Це дослідницькі програми Horizon Europe та Innovation Fund, план Європейської комісії NAIADES III, стандарти ES-TRIN, ES-QIN, проекти GRENDEL та PLATINA 3, численні проекти екологізації річкових портів та розвитку інфраструктури альтернативного палива тощо.

Директивою Directive (EU) 2018/2001 визначено ціль Європейської спільноти забезпечити досягнення до 2030 року рівня впровадження відновлювальних джерел енергії на рівні 32%, у тому числі частки

відновлювальних видів палива у транспортному секторі в 14%. Цією ж директивою визначено методологію виробництва відновлюваних рідких і газоподібних альтернативних транспортних палив.

На рівні європейського законодавства визначені умови для поступового зниження викидів парникових газів від морського палива з 2% у 2025 році, 6% у 2030 році до 80% у 2050 році (Regulation (EU) 2023/1805).

До 31.12.2024 кожна країна ЄС має передати до Єврокомісії проект національної політики розвитку ринку альтернативного палива у транспортному секторі та розвитку відповідної інфраструктури (Regulation (EU) 2023/1804).

У 2024 році Європейським товариством викиди від морського транспорту включені до системи торгівлі викидами (EU Emissions Trading System).

У 2021 році почалась реалізація великого європейського грантового проекту «Reducing greenhouse gas emissions in ports» щодо системного впровадження екологічних технологій та обладнання у чотирьох ключових європейських портах, загальною сумою € 33 465 726,63 під назвою PIONEERS.

Проект PIONEERS, очолюваний портом Антверпен за участю портів Барселони, Венло та, що важливо, чорноморського порту Констанца, є консорціумом, що складається з 46 партнерів, який продемонструє низку заходів щодо скорочення викидів парникових газів у портах при забезпеченні конкурентоспроможності. Учасники проекту розробляють конкретні рішення щодо скорочення викидів вуглекислого газу з метою перетворення портів на зелену інфраструктуру. Рішення включають проведення демонстрацій інновацій у зелених портах з виробництва та постачання екологічно чистої енергії, впровадження транспортних засобів на електриці, водні та метанолі, стійке функціонування портів, зміну видів транспорту та оптимізацію транспортних потоків, а також, цифрову трансформацію за допомогою цифрових платформ на базі штучного інтелекту та 5G.

Зазначена схема показує кількість позицій щодо змін та впровадження нових екологічно

безпечних рішень та процесів у проекті PIONEERS.

На міжнародному рівні для забезпечення пришвидшення декарбонізації морської транспортної галузі дев'ятнадцять провідних морських країн світу підписали Clydebank Declaration – декларацію про створення та підтримку «зелених» судноплавних коридорів між великими портовими вузлами. «Зелені» морські маршрути передбачатимуть створення екосистеми з нульовим рівнем викидів вуглекислого газу, включаючи як портову інфраструктуру, так і судна.

Сьогодні, згідно з даними DNV, опублікованих в огляді «Energy Transition Outlook 2023» у світі нараховується близько 30 міжнародних проектів «зелених» судноплавних коридорів на різних ступенях розвитку.

Враховуючи участь чорноморського порту Констанца в європейському грантовому проекті PIONEERS, ініціатива створення зеленого судноплавного коридору у Чорному морі з побудовою відповідної інфраструктури – це питання найближчого часу. Це, також, підтверджує дані Інституту метанолу, згідно з якими у порту Константа вже забезпечується зберігання відновлюваного метанолу.

Реалізація стратегій створення зелених судноплавних коридорів формує нові механізми створення конкурентних переваг руху товарів та вантажів морськими та водними шляхами. Сучасні вимоги щодо зменшення вуглецевого сліду в ланцюгу виробництва та транспортування товарів та вантажів, наприклад, шляхом введення європейського транскордонного вуглецевого податку (Carbon border adjustment mechanism), визначить які порти забезпечать функціонування головних транспортних коридорів. До речі, аналогічні інструменти розроблюються іншими морськими країнами – Великобританією, Канадою, Австралією та США, що свідчить про узгодженість стратегій використання зазначеного кліматичного механізму.

Не відстають у реалізації світових кліматичних стратегій провідні суднобудівні та судноплавні компанії. Практично постійно вводяться в експлуатацію транспортні судна

з можливістю роботи на альтернативних видах палива – біопаливі, зеленому метанолі. Розроблені та вводяться в експлуатацію судові двигуни, що працюють на зеленому аміаку та водні.

Наприклад, судноплавна компанія Evergreen замовила 24 судна на метанолі вартістю майже 5 мільярдів доларів. Такі ж дії здійснює компанія Maersk, яка має намір протягом декількох років побудувати 12 контейнеровозів на метанолі, до 2040 року повністю декарбонізувати свої судна і до 2030 транспортувати мінімум 25% вантажів з використанням кліматично нейтрального палива. Тільки одна компанія Maersk очікує, що до 2030 року їй знадобиться 6 мільйонів тонн зеленого метанолу. На сьогодні, згідно з даними DNV, більша частина портфеля замовлень нових суден (51,3%) припадає на судна, які можуть працювати на альтернативному паливі.

Міжнародним проектом «Zero-emission shipping», керівними партнерами якого є профільні міністерства та урядові організації США, Великобританії, низки європейських країн, Сінгапура та Канади визначені наступні цілі щодо декарбонізації морської транспортної галузі до 2030 року, а саме – введення в експлуатацію 600 великих вантажних суден, що працюють на альтернативному судовому паливі, забезпечення виробництва 16 млн тонн альтернативного судового палива з нульовими викидами, забезпечення наявності інфраструктури бункерування суден альтернативним паливом у мінімум 20 базових портах світу.

Враховуючи, що світовий ринок бункерувального палива оцінювався у 2021 році у 110 мільярдів доларів США, запропоноване ІМО досягнення у 5-10%, які мають до 2030 року бути зайнятими альтернативним судовим паливом, відкривають для України новий ринок обсягом приблизно 5-10 мільярдів доларів США, з постійним зростанням відповідно до кліматичних вимог ІМО, законодавства ЄС та інших міжнародних програм.

Численні стартапи та провідні технологічні та енергетичні компанії ведуть роботу щодо створення різноманітних варіантів виробництва альтернативного судового

палива. Як з'ясувалось, таке суднове паливо як зелений метанол можливо виробляти навіть з відходів. Це яскраво довела американська компанія WasteFuel, яка за підтримки таких енергетичних гігантів та інвестиційних груп як British Petroleum, Maersk, NetJets, Net Zero, Prime Infra та TIME Ventures Марка Беніоффа розробила технологію промислового виробництва зеленого метанолу з побутових відходів.

Зазначена технологія вже шириться світом. У рамках 27 Конференції сторін Рамкової конвенції ООН щодо зміни клімату COP27 (Шарм-ель-Шейх, Єгипет) було підписано угоду між оператором відходів компанією Averda та компанією WasteFuel про партнерство щодо створення першого на Близькому Сході заводу з виробництва з муніципальних відходів відновлюваного метанолу для судноплавства, який планується розмістити в Джебель-Алі, Об'єднані Арабські Емірати.

Сьогодні, згідно з даними DNV, опублікованих в огляді «Energy Transition Outlook 2023» у світі нараховується близько 2200 проектів виробництва судового альтернативного палива, які знаходяться на різних етапах розвитку. Як можна побачити на малюнку основна концентрація розташування проектів – це Європейське товариство, США, Австралія.

Як йдуть справи в Україні

Україна володіє величезним потенціалом для виробництва різноманітних альтернативних палив, як для судноплавства, так і для інших видів транспорту та енергетики.

У 2023 році UkraineInvest та Madoqua Renewables Holding Limited (голландсько-португальська компанія) підписали меморандум про співпрацю, згідно з яким UkraineInvest супроводжуватиме інвестиційний проект компанії Madoqua Renewables щодо будівництва у Тернопільській області заводу з виробництва зеленого метанолу з відходів виробництва цукру з використанням стічних вод.

У 2024 році за підтримки посольства Великої Британії реалізується проект Innovate Ukraine, який фінансується UK International

Development. Обсяг фінансування Фонду становить 16 млн фунтів. Вони будуть спрямовані на проекти енергетичних інновацій для відновлення української енергетичної інфраструктури. За останніми даними UK International Development було відібраними 16 інноваційних проектів зеленої енергетики в Україні, які підтримує Велика Британія. Серед них – проект Біоенергетичної асоціації України щодо виробництва біометану, у тому числі для експорту та для використання у транспортному секторі ((bio-CNG та bio-LNG).

В рамках зазначеного проекту UK International Development забезпечив грантове фінансування двох проектів з виробництва відновлювального водню, які розташовані в Одеській області, які можуть бути залучені у перспективі для виробництва суднового палива – електронного метанолу.

Зазначені проекти підкреслюють неймовірну зацікавленість західних партнерів у проектах виробництва альтернативних палив в Україні.

Нещодавно президентом України Володимиром Зеленським підписано Закон України о внесенні змін у Митний кодекс України відносно митного оформлення біометану. Те, що на перший погляд є незначною корекцією українського законодавства є у дійсності поворотним моментом у експорті альтернативного палива з України.

Розвиток міжнародних зелених транспортних коридорів та необхідність забезпечення міжнародних суден альтернативним паливом з нульовими викидами відкриває для України нові величезні економічні можливості. За даними Мінінфраструктури Україна виробляє 44 млн м³ побутових відходів на рік. Залучення таких технологічних проектів як WasteFuel надає можливість українському енергетичному та морському секторам стати учасниками нового багатомільярдного ринку альтернативних суднових палив.

І це не тільки виробництво зеленого біо чи електронного метанолу. Це, також, виробництво біопалива, біоLNG, зеленого аміаку, зеленого водню, синтетичного газу для чого в Україні є всі необхідні кліматичні та галузеві умови.

Отже, перед транспортною галуззю України стоїть нелегкий вибір: приєднатися до сучасних світових кліматичних стратегій розвитку галузі чи залишитися у сірій зоні транспортних коридорів з суттєвим вуглецевим слідом, що у перспективі зменшить їх конкурентоспроможність та подальший економічний розвиток.

З іншої сторони, враховуючи євроінтеграційний рух України в нас, в цілому, немає вибору. У 2023 році Європейська рада прийняла рішення про початок переговорів про вступ України до Європейського союзу. Цей процес передбачає комплекс системних реформ, одна з ключових це – подальша адаптація українського законодавства до права Євросоюзу, що безумовно містить виконання європейського кліматичного законодавства.

З урахуванням необхідності адаптації українського законодавства до права Євросоюзу, зараз, в рамках так званого селф-скринінгу відбувається внутрішня оцінка стану наближення українського законодавства до права ЄС.

ГО «Альянс відновлення України» розглянуто низку стратегічних документів розвитку морської транспортної галузі та портової діяльності, таких як Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, План заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року, Морська доктрина України на період до 2035 року.

Проведений аналіз свідчить, що зазначені нормативно-правові документи принципово застаріли, не відповідають сучасним кліматичним вимогам та світовим тенденціям розвитку галузі, потребують негайного оновлення та актуалізації. До речі, визначення «декарбонізація», навіть не зустрічається в зазначених документах.

Актуалізації, також, потребує Закону України «Про альтернативні види палива», який є застарілим, не відображає усі види альтернативних палив, як це визначено у Євродирективі (EU) 2018/2001, та, виключно, декларативно забезпечує державну підтримку виробництва альтернативних палив.

Єдина державна програма, яка мала у собі окремі заходи щодо підтримки виробництва альтернативних палив (Державна цільова економічна програма енергоефективності та розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2021 роки), за свідченням експертів, не досягла своїх цілей.

Окремі положення щодо стимулювання використання біологічних видів палива в Україні були закладені у Податковий та Митний кодекси України. Так, згідно із п. 197.16 ст. 197 розділу V ПК України передбачено – звільнення від податку на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України, а також п. 14 і 16 ч. 1 ст. 282 МК України – звільнення від оподаткування митом при ввезенні на митну територію України або вивезенні за її межі: а) енергоощадного обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії; б) матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії.

Перелік розглядуваних товарів містить Постанова КМУ «Питання ввезення на митну територію України енергоощадних матеріалів, обладнання, устаткування та комплектувальних виробів за проектами демонстрації японських технологій» від 30 березня 2016 року № 293. Проте в цьому Переліку енергоощадне обладнання й матеріали, обладнання й матеріали для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел в реальності не зазначено, що вкрай ускладнює його реалізацію.

Попри загальне недосконале законодавство та відсутність державної підтримки щодо виробництва та використання альтернативних палив 22 березня 2024 року Кабінетом Міністрів

України прийнято постанову № 323 «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання, діяльність яких пов'язана з використанням об'єктів портової інфраструктури», якою закладено механізм компенсації витрат, у тому числі на створення інфраструктури заправки та підзарядки в портах, що забезпечує транспортні засоби, мобільне термінальне обладнання та мобільне наземне обладнання електроенергією, воднем, аміаком та метанолом.

У попередньому вигляді, складається парадоксальна ситуація, коли на рівні Кабінету Міністрів України приймається прогресивний нормативно-правовий акт, а стратегічні документи розвитку морської та портової транспортної галузі України, про які йшлося вище, наскрізь застарілі. Складається стійке враження про неузгодженість стратегій розвитку по питанню декарбонізації інфраструктури та використання альтернативних палив у середині владних структур, які відповідають за стратегію розвитку морського транспортного сектору.

Очікувалось, що ДП «Адміністрація морських портів України» буде в авангарді щодо розробки інноваційних проектів розвитку українських портів відповідно до сучасних кліматичних вимог ЄС. У 2019 році ДП «Адміністрація морських портів України» презентувало інвестиційний проект щодо будівництва LNG-терміналу і плавпричалу для бункерування суден в морському порту Рені. За відсутності можливості бункеруватися звичайним паливом в українських портах міжнародні судна бункеруються в Румунії чи Туреччині, що звичайно псує імідж України, як морської держави. У перспективі, зазначений недолік може бути компенсований шляхом забезпечення суден альтернативним паливом виробленим в Україні. Але схоже, що питання забезпечення суден альтернативним паливом та розбудови відповідної інфраструктури, на відміну від європейських колег, в українських портовиків не на часі.

ГО «Альянс відновлення України» проведено скринінг діяльності морських наукових та навчальних установ, який показує, що питання декарбонізації морських

та річкових транспортних перевезень та портової діяльності, питання розвитку зелених транспортних коридорів, питання виробництва та застосування альтернативного суднового палива практично відсутні у наукових програмах.

Окремо треба наголосити на необхідності розробки принципово нової регіональної політики приморських областей України у контексті піднятих нами питань. Забезпечення морської транспортної галузі України та портового сектору альтернативним паливом потребує формування нових форм співробітництва та координації на регіональному та міжгалузевому рівнях.

Наприклад, наразі, на виконання Закону України «Про управління відходами», Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України оприлюднено проект Національного плану управління відходами України до 2033 року.

Здійснені Міндовкілля розрахунки, наведені у проекті Нацплану, показують, що річний обсяг утворення сільськогосподарських відходів на даний період сягає 144,5 млн тонн та досягне 179,3 млн тонн до 2035 року. За оцінками фахівців, відходів органічної сировини, які утворюються в українському агросекторі, достатньо для роботи 1,5 тис. біогазових електроустановок загальною потужністю понад 100 МВт, а біогазовий резерв складає 15 млрд м³/рік (а по окремих розрахунках – понад 20 млрд м³/рік). Потенціал вітрової генерації в Україні оцінюється міжнародними експертами в 140 ГВт. Наведені дані свідчать про наявність вагомого ресурсного, енергетичного та економічного фундаменту для виробництва альтернативних суднових палив – наприклад зеленого чи електронного біометанолу, який є наразі домінуючим альтернативним судновим паливом.

Водночас в зазначеному проекті Національного плану управління відходами України до 2033 року планується будівництво об'єктів термічного оброблення відходів, у тому числі в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях України. Враховуючи, що регіональні плани управління відходами, згідно

з законом України «Про управління відходами», формуються відповідно до національного плану обласні державні адміністрації, Мінінфраструктури та Міненерго мають дуже прискіпливо дослідити зазначений документ та закласти технології обробки відходів, які забезпечать виробництво альтернативних суднових палив, а не звичайне спалювання.

Німеччина надасть Україні грант на суму 20 мільйонів євро на розвиток відновлюваної енергетики

До речі, європейські порти, у контексті енергетичного переходу, самі стають енергетичними хабами, забезпечуючи акумуляцію технологій виробництва та зберігання альтернативних палив, та розбудову інфраструктури бункерування суден, що несе економічну, екологічну та соціальну вигоду, у тому числі для місцевих громад шляхом створення нових робочих місць та значного покращення екологічних показників роботи портів. Наприклад, фахівцями Морського глобального форуму та консалтингової компанії Arup підраховано, що декарбонізація судноплавства та портової діяльності забезпечить створення до 4 мільйонів нових робочих місць.

Отже, по-перше, необхідно забезпечити оцінку всіх регіональних ресурсів (перш за все муніципальних та сільськогосподарських відходів) зазначених територій, які можуть бути залучені для виробництва альтернативних суднових палив та закласти в регіональні програми управління відходами побудову підприємств з обробки відходів орієнтованих на забезпечення потреб морської транспортної галузі таким чином, щоби забезпечити розумну логістику виробництва та транспортування палив щодо розташування морських портів.

По-друге, Мінінфраструктури та підвідомчі міністерству організації мають забезпечити проведення оцінки портових ресурсів щодо визначення потенційних майданчиків для виробництва та зберігання альтернативних суднових палив та для розбудови відповідної інфраструктури бункерування суден, як це відбувається у портах ЄС.

Як влучно наголосив міністр енергетики України Герман Галущенко, під час діалогу

високого рівня у межах Міністерської зустрічі Міжнародного енергетичного агентства у Парижі, «Зелений» перехід – це більше, ніж «зелена» енергетика, це більше, ніж екологія. Це національна безпека України».

Враховуючи вищезазначене, ГО «Альянс відновлення України» вважає критично важливим за участі представників транспортної та енергетичної галузей, профільних наукових установ при підтримці національних та міжнародних донорів здійснити такі дії:

Створити спеціальний фонд підтримки декарбонізації судноплавства та портової діяльності;

Створити міжгалузевий дослідницький центр декарбонізації судноплавства та портової діяльності, розвитку виробництва альтернативних суднових палив та розбудови відповідної портової інфраструктури;

Привести нормативно-правові документи виробництва та застосування альтернативних палив, розвитку морської транспортної галузі та портової діяльності України у відповідність до законодавства ЄС відповідно до сучасних кліматичних вимог;

Забезпечити удосконалення нормативно-правових документів щодо державної підтримки розробки технологій та виробництва альтернативних палив;

Розробити спеціальну регіональну політику приморських територій України щодо розвитку альтернативної енергетики та управління відходами орієнтовану на забезпечення декарбонізації морської транспортної галузі та виробництво альтернативних суднових палив, що забезпечить економічний, екологічний та соціальний розвиток регіонів.

Провести скринінг чинних міжнародних проектів виробництва альтернативних суднових палив та розробити механізми їх залучення до експериментальних проектів в Україні;

Забезпечити реалізацію пілотних проектів створення у морських портах України інфраструктури забезпечення суден альтернативним паливом на засадах державно-приватного партнерства;

Залучити міжнародну грантову допомогу щодо підтримки дослідницьких проектів,

оновлення законодавства, експериментального впровадження технологій та обладнання, яке забезпечує зменшення викидів парникових газів, реалізації відповідних проектів виробництва, зберігання та транспортування альтернативних суднових палив.

Виконання запропонованих дій забезпечить високий імідж України, як сучасної морської держави, забезпечить додаткові надходження до державного бюджету за рахунок бункерування міжнародних суден альтернативним судновим паливом, суттєво сприятиме зменшенню викидів парникових газів, що забезпечить гармонізацію розвитку інфраструктури України з Європейським Зеленим Курсом (https://lb.ua/blog/yurii_maslov/615077_pitannya_zelenogo_kursu.html). – 2024. – 24.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Юрій Колос, адвокат, радник Адвокатського об'єднання «Юридична фірма «Василь Кісіль і Партнери»

Податкові спори банкрута: де розглядати?

У ситуації коли компанія або фізична особа потрапила у скрутне фінансове становище і більше нездатна обслуговувати свої борги або повністю розрахуватися з кредиторами, стосовно такої компанії або фізичної особи може бути відкрита процедура банкрутства. В цій процедурі кредитори та суд мають вирішити подальшу долю боржника та його майна, враховуючи велику кількість факторів і процедурних питань.

На сьогодні, однією з проблем процедури банкрутства є її тривалість. За даними рейтингу Doing Business Світового Банку за 2020 рік, середня тривалість процедури банкрутства в Україні становила приблизно 3 роки. Цю цифру можна вважати досить умовною і оптимістичною, оскільки банкрутство великих компаній або державних підприємств може тривати й більше 10 років. Також статистика вказаного рейтингу, коли він проводився, не враховувала сучасних реалій війни – затримок у судочинстві через повітряні тривоги або

перебоїв з електропостачанням у певних регіонах України.

Одним із факторів, який впливає на строк процедури банкрутства, є те, наскільки швидко будуть розглянуті грошові вимоги кредиторів до боржника та пов'язані з цим судові спори. Чим більше у боржника кредиторів і чим більше у нього нерозглянутих спорів щодо боргів, тим довше триватиме процедура банкрутства. Зокрема, одним із кредиторів неплатоспроможних компаній і громадян, як правило, є держава в особі податкових органів, які висувають до боржника претензії стосовно сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

Станом на сьогодні, в силу деяких юридичних нюансів, спори боржника з державою стосовно сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів не віднесені до компетенції господарського суду, який розглядає процедуру банкрутства, і розглядаються окремо – у адміністративних судах. На практиці це означає, що усі кредитори, незалежно від форми власності і правової природи грошових вимог, зокрема державні підприємства, судяться з боржником в одній справі (у справі про банкрутство), а питання стосовно податкових зобов'язань і податкових боргів – вирішуються іншим судом в інших справах.

Як наслідок, господарський суд, який розглядає справу про банкрутство, нерідко змушений чекати, поки адміністративні суди закінчать розгляд податкових спорів боржника, або отримує «сюрприз» під кінець процедури банкрутства у вигляді нового кредитора – податкового органу, який приносить рішення адміністративного суду, що дає підстави для визнання грошових вимог, які не були враховані під час процедури банкрутства. З точки зору юридичної процедури, це було ще б півбіди, якби адміністративні суди самі не розглядали податкові спори по 2-5 років (з урахуванням часу на апеляційний і касаційний перегляд судових рішень).

У підсумку прості арифметичні розрахунки підтверджують, що середньостатистична справа про банкрутство, яка мала б тривати 3 роки, може тривати 5-8 років, якщо боржник має невирішений податковий спір із державою.

Вирішити цю проблему можуть законодавчі зміни щодо уточнення юрисдикції податкових спорів за участю боржника, який перебуває у процедурі банкрутства. Справа в тому, що у процедурі банкрутства діє принцип концентрації, який полягає у тому, що всі майнові спори із боржником має вирішувати суд, який розглядає справу про банкрутство. Це принцип є виключенням із звичайних юрисдикційних правил з метою спрощення і пришвидшення процедури банкрутства.

Для кращого розуміння принципу концентрації наведемо такий приклад. Трудовий спір працівника із підприємством щодо стягнення не виплаченої заробітної плати або компенсації має розглядатися судом загальної юрисдикції (районним чи міськрайонним судом). Однак, якщо підприємство перебуває у процедурі банкрутства, то цей же спір має розглянути господарський суд, який вирішує справу про банкрутство. Таким чином досягається «концентрація» і розгляд усіх грошових спорів боржника в одному місці – в суді, який вирішує справу про банкрутство.

Виникає логічне запитання: якщо в силу принципу концентрації закон допускає зміну правил підсудності окремих видів спорів на користь господарського суду, який вирішує справу про банкрутство, то чому стосовно податкових спорів (грошових вимог держави до боржника) є виключення? Чому самі ці спори мають розглядатися окремо (адміністративними судами)?

Логічної відповіді на це запитання не існує. Можна лише припустити, що між господарськими та адміністративними судами є «конкуренція» стосовно розгляду цієї категорії спорів, яка свого часу мала наслідком передання розгляду податкових спорів від господарських до новостворених адміністративних судів.

Повертаючись до питання удосконалення та оптимізації процедури банкрутства, варто звернути увагу на законодавчі ініціативи щодо вирішення описаної проблеми, а саме – передання господарським судам, які розглядають справи про банкрутство, права розглядати податкові спори стосовно тих боржників, щодо яких вже порушена справа про банкрутство.

Законопроект 11128 від 26.03.2024 пропонує остаточно закріпити право на розгляд податкових спорів за адміністративними судами, тобто «у відриві» від процедури банкрутства. Така ініціатива мотивована публічно-правовим характером податкових спорів та неоднаковою судовою практикою у питаннях адміністративної юрисдикції спорів, стороною у яких є платник податків, щодо якого порушено справу про банкрутство.

Альтернативний законопроект 11128-1 від 10.04.2024 пропонує інший підхід, а саме: передати право на вирішення податкових спорів боржника із державою до юрисдикції господарського суду, який розглядає справу про банкрутство. В інших випадках, коли платник податків не перебуває у процедурі банкрутства, право розгляду податкових спорів і далі залишається за адміністративними судами. Запропонований підхід, на думку автора статті, є логічним продовженням і розвитком принципу концентрації справ за участю боржника, який матиме позитивний ефект для пришвидшення розгляду справ про банкрутство загалом і для вирішення податкових спорів боржників зокрема.

Сам по собі критерій публічно-правового спору, на думку автора статті, не є достатнім для виправдання «виокремлення» податкових спорів із процедури банкрутства, адже в процедурі банкрутства вирішуються як приватно-правові, так і публічно-правові питання. Зокрема, у процедурі банкрутства господарський суд вирішує публічно-правові питання щодо списання податкових боргів, банкрутства державних підприємств та продажу їхнього майна та ін. При цьому дотримання балансу приватно-правових та публічно-правових інтересів є одним із завдань процедури банкрутства.

Таким чином, пропозиція законодавця (у законопроекті 11128) остаточно закріпити податкові спори боржника за адміністративними судами не враховує специфіки і завдань процедури банкрутства, а тому в цілому є шкідливою. У цьому питанні варто продемонструвати більш гнучкий підхід до юрисдикції на користь швидкого і ефективного вирішення справ про банкрутство.

Ба більше, у такому підході зацікавлена і сама держава, бо чим швидше вирішуватиметься податковий спір із боржником і чим швидше будуть погашені вимоги кредиторів боржника у справі про банкрутство, тим швидше держава отримає у бюджет стягнуті із боржника податкові борги. Тому публічний інтерес тут полягає саме у пришвидшенні процедури банкрутства, а не у штучному відокремленні окремих спорів у інші юрисдикції через формальні ознаки таких спорів як публічно-правових.

Сподіваємося, що проблема податкових спорів платника податків, які перебуває в процедурі банкрутства, буде вирішена на користь швидкої та ефективної процедури банкрутства, і, як наслідок, збільшення частки погашених податкових зобов'язань банкрутів перед державою (https://censor.net/ua/blogs/3490728/odnyu_z_problem_protседuri_bankrutstva_trivalst). – 2024. – 22.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Мораторій на банкрутство об'єктів критичної інфраструктури, початкова загальновійськова підготовка, ТСК щодо витрат на фортифікації та дрони, домашній роумінг в ЄС, субсидювання українських книгарень, відповідальність за неповідомлення про домашнє насильство стосовно дитини – детально про усі 26 законів, розглянутих Верховною Радою 21-22 травня:

22 травня:

1. Законом 8316, прийнятим в цілому за результатами повторного другого розгляду, запропонували встановити мораторій (строком на воєнний стан + 2 роки) на розгляд справ про відновлення платоспроможності, банкрутство, арешт, відчуження, а також на вжиття заходів забезпечення позову щодо відповідачів – об'єктів критичної інфраструктури, що перебувають у державній власності або операторами яких є господарські товариства, у статутному

капіталі яких $\geq 50\%$ прямо або опосередковано належать державі (питання захисту від позовів і збереження у держвласності Мотор Січі, Укрнафти, Запоріжтрансформатору, КрАЗу).

2. Законом 11092, прийнятим в цілому, впровадити у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та інших закладах освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності на відповідному рівні повної загальної середньої освіти, початкову загальновійськову підготовку замість допризовної підготовки шляхом викладання навчального предмета “Захист України”.

3. Законом 11150, прийнятим в цілому, продовжили (з 2025 року до 2028 року) строк оформлення незатребуваних земельних ділянок та здійснення розподілу земельних ділянок між власниками паїв та їх спадкоємцями земель, що залишилися в колективній власності після розподілу земельних ділянок, відновили обов'язковість підвищення кваліфікації сертифікованих інженерів-землевпорядників, усунули неузгодженості між законами «Про землеустрій» та «Про оцінку земель».

4. Постановою 11282 утворили Тимчасову спеціальну комісію ВР з питань використання коштів державного бюджету України, спрямованих на облаштування фортифікаційних споруд та інженерних загороджень на лінії зіткнення, а також на виготовлення та закупівлю безпілотників для Сил Оборони України, у складі: голова – Микола Задорожній, СН, заступник голови – Михайло Цимбалюк, Батьківщина, члени: Андрій Богданець, Єлізавета Богуцька, Олександр Горенюк, Олексій Жмеренецький, Дмитро Костюк, Ігор Марчук, Олександр Федієнко, усі – СН, Михайло Бондар – ЄС, Віталій Борт – Платформа за життя та мир, Анатолій Бурміч – група “Відновлення України”, Роман Костенко – «ГОЛОС», Сергій Мінько – група “ДОВІРА”; Сергій Рудик – група «За майбутнє».

5. Євроінтеграційним законом 10265, прийнятим в цілому, імплементували норми європейського законодавства з питань роумінгу, необхідних для отримання Україною режиму внутрішнього ринку з ЄС в частині

послуг роумінгу шляхом приєднання до єдиної роумінгової зони Європейського Союзу «Роумінг як вдома» (дасть можливість користуватися домашніми тарифами мобільного зв'язку на території ЄС).

6. Законом 10094, прийнятим в цілому за результатами повторного розгляду з урахуванням пропозицій Президента, встановили, що до складу наглядових рад закладів охорони здоров'я мають включатися незалежні члени, кількість яких повинна становити більшість від усіх членів наглядової ради, а також дозволили іноземцям, крім громадян рф та Білорусі, бути членами таких наглядових рад.

7. Євроінтеграційним законопроектом 9234-д, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували встановити обов'язки із надання підтвердження відповідності хмелю та хмелепродуктів, імпортованих з третіх країн, вимогам ЄС, принципи проведення перевірок виробництва, а також визначити контролюючі установи і санкції за порушення вимог законодавства.

8. Законопроектом 9283, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували привести норми національного законодавства у сфері охорони життя та пошуку і рятування людей на морі у відповідність до міжнародних договорів України, а також врегулювати питання фінансування діяльності морської пошуково-рятувальної служби (МПРС) за рахунок портових зборів, деталізувати обов'язки судновласника із охорони людського життя на морі, визначити дії капітанів українських морських суден під час лиха або загрози лиха на морі, встановити обов'язок капітана українського морського судна подавати міжнародний сигнал лиха та заборони такого подання за інших обставин.

9. Законом 11251, прийнятим в цілому, запровадили механізм державного субсидювання українських книгарень на відшкодування витрат на оренду майна, а також вдосконалити процедуру надання щорічної натуральної допомоги у вигляді сертифіката на придбання книг (зокрема, отримання таких сертифікатів через «Дію»).

10. Законопроектом 9219, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували передати непрофільні для Державної служби України з питань праці функції до інших органів виконавчої влади, зокрема, до МВС, Міненерго, Держгеонагляду, Держспоживслужби.

11. Відхилили законопроект 10195, яким пропонувалося встановити адміністративну відповідальність за порушення комендантської години (штраф від 1700 до 6 800 грн) та за порушення підприємствами встановлених на відповідній території спеціального режиму світломаскування або режиму роботи під час дії воєнного стану (штраф від 17 до 102 тис грн, накладатиме суд), уповноваживши військові адміністрації населених пунктів змінювати режим роботи підприємств.

12. Законом 8329, прийнятим в цілому, запровадили відповідальність посадових осіб у випадку неповідомлення про вчинення домашнього насильства стосовно дитини та про сексуальне домагання, збільшили до 12-х годин строк затримання осіб у випадках вчинення ними домашнього насильства, насильства за ознакою статі або невиконання термінового заборонного припису, надали судам повноваження під час розгляду справ про відповідні адмін. правопорушення на розсуд суду направляти осіб на проходження програми для кривдників.

13. Законопроектом 11168, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували надати право керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури своїм наказом призначати прокурорів САП для нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності (усунули прогалину в законі).

14. Законопроектом 10420, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували внести зміни до Кримінального процесуального кодексу, а саме розширити перелік справ, в яких угода про примирення може бути укладена лише за ініціативою потерпілого, впровадити додатковий механізм захисту для малолітніх, неповнолітніх, недієздатних чи обмежено дієздатних осіб, щодо яких вчинено правопорушення, провадження

за яким відбувається у формі приватного обвинувачення, розширити перелік випадків, в яких сторона кримінального провадження має право звернутися до слідчого судді із клопотанням провести допит у судовому засіданні під час досудового розслідування.

15. Законопроектом 9362-1, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували встановити адміністративну (штраф від 3400 до 17 000 грн) та кримінальну (позбавлення волі до 8 років) відповідальність за порушення вимог утримання та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд (укриттів), а також посилення відповідальності за порушення вимог пожежної та техногенної безпеки.

16. Законопроектом 10255, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували встановити адміністративну відповідальність за неоприлюднення, несвоєчасне оприлюднення (штраф від 425 до 850 грн) та за оприлюднення недостовірної, неточної або неповної інформації (штраф від 850 до 1190 грн), обов'язкове оприлюднення якої передбачено законом України «Про відкритість використання публічних коштів».

17. Законопроектом 10274, прийнятим в першому читанні за основу, запропоновано виправити недоліки технічного характеру Кримінального процесуального кодексу України.

18. Законопроектом 11068, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували підвищити межу для кримінальної караності крадіжки з 302 грн. до 4542 грн., збільшити розмір адмін. штрафу за дрібну крадіжку до 850 грн., передбачити відповідальність за дрібну крадіжку, вчинену у значному розмірі, у вигляді аж до громадських чи виправних робіт чи адміністративного арешту на строк від 5 до 10 діб (за повторне – від 10 до 15 діб).

19. Законопроектом 10236, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували суттєво посилити кримінальну відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів у вигляді позбавлення волі на строк до 10 років, а також передбачити кримінальну відповідальність працівників

правоохоронного органу за бездіяльність що стосується незаконної діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів та інших кримінальних правопорушень проти здоров'я населення у вигляді позбавлення волі на строк до 12 років.

20. Законопроект 10190, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували встановити в Кримінальному кодексі відповідальність за електронно-комунікаційне шахрайство (шахрайство, що стосується банківських рахунків/карток), у вигляді позбавлення волі на строк до 12 років.

21. Законопроект 10311, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували врегулювати застосування заходів примусу (фізичного впливу, спеціальних засобів, зброї, озброєння та бойової техніки, озброєння повітряних суден) військовослужбовцями Національної гвардії України, а також уточнити деякі функції Національної гвардії України.

22. Не включили до порядку денного законопроект 11039, яким пропонувалось внести зміни до Кримінального процесуального кодексу, а саме передбачити можливість продовження судового розгляду у випадку заміни судді, встановити можливість розпочинати судовий розгляд з початку та здійснювати повторно всі або частину процесуальних дій, які вже здійснювалися під час судового розгляду до заміни судді, якщо таке рішення може позитивно вплинути на судовий розгляд та за умови дотримання встановлених вимог.

23. Законопроект 9092-3, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували на час воєнного стану передати евакуацію автомобілів від інспекторів з паркування до Національної поліції, а також розширити перелік підстав для інспекторів з паркування щодо притягнення до адміністративної відповідальності.

24. Постановою 10455 взяли до відома звіт Тимчасової слідчої комісії ВР з питань розслідування можливих порушень законодавства України при здійсненні публічних закупівель під час дії воєнного стану за шість місяців діяльності, рекомендувати

Уряду ініціювати ревізію у підконтрольних установах, що здійснюють найбільші обсяги закупівель з порушеннями.

21 травня:

1. Євроінтеграційним законом 8300, прийнятим в цілому, передбачили поступове підвищення розміру страхових виплат по автострахованню до розмірів, встановлених в країнах ЄС, пряме врегулювання у всіх випадках ДТП, в яких шкода завдана лише транспортному засобу (потерпілий буде звертатись за страховою виплатою до свого страховика), визначили, що порядок розрахунку розміру страхової виплати без урахування зносу та здійснення страхових виплат у розмірі, необхідному для відновлення транспортного засобу, зменшення строку розгляду заяви про здійснення страхової виплати з 90 до 60 днів, встановлення вичерпного переліку документів, необхідних для отримання страхової виплати та підстав для відмови у здійсненні такої виплати.

2. Законом 10423, прийнятим в цілому, передбачили індексацію рентної плати на 17% (на послуги мобільних операторів істотно не вплине) та застосування понижувальних коефіцієнтів до 1 вересня 2024 року, скасування підвищувальних коефіцієнтів з моменту припинення чи скасування воєнного стану (https://censor.net/ua/blogs/3490797/moratoriyi_na_bankrutstvo_obyektiv_krytychnoyi_infrastruktury_pochatkova_zagalnoviyiskova_pidgotovka). – 2024. – 22.05).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Призначення судді Конституційного Суду, спрощення участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції – детально про всі 14 розглянутих Верховною Радою законів 23 травня:

1. Постановою 11285 призначили Сергія Різника (професора кафедри конституційного права ЛНУ ім. Франка) суддею Конституційного Суду України.

2. Законом 9197, прийнятим в цілому, доповнили виключний перелік ухвал, на які можуть бути подані апеляційні скарги окремо від рішення суду, ухвалою про залишення без задоволення заяви про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень-відповідачем на виконання рішення суду.

3. Законопроект 9462, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували закріпити можливість суду зобов'язати боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення, а також надати суду повноваження накладати штраф у розмірі від 20 до 40 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб за невиконання рішення суду.

4. Законопроект 10244, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували алгоритм виконання судових рішень, які були на розгляді в Окружному адміністративному суді міста Києва на момент його ліквідації, а також передати нерозподілені справи до інших окружних адміністративних судів України шляхом автоматизованого розподілу.

5. Відхилили законопроект 9439, яким пропонувалось тимчасово, на час дії воєнного стану, а також протягом одного року з дня його припинення, надати Президенту повноваження повернення подання про призначення судді на посаду до ВРП, для повторного розгляду подання, у разі отримання інформації, яка свідчить про вчинення такою особою дій, які можуть загрожувати національній безпеці України чи завдати шкоди національним інтересам.

6. Законопроект 10157, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували надати можливість засудженим до обмеження волі працювати на підставі цивільно-правових договорів, відкривати банківські рахунки, а також правовий механізм залучення засуджених до обмеження волі або позбавлення волі до праці у період дії воєнного стану та протягом двох років після його припинення.

7. Законопроект 9235, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували зобов'язати банки розкривати банківську

таємницю на запити Мін'юсту для розшуку майна осіб, до яких застосовано санкції, а також наділити нотаріусів правом встановлення опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти за особливих обставин, та правом доступу до інформації, що становить банківську таємницю щодо таких осіб.

8. Законопроект 11026, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували зменшити ціну позову у цивільному та адміністративному процесах, до досягнення якої справа визнається малозначною, – зі 100 до 15 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

9. Законопроект 9149, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували зобов'язати засуджених до покарань у вигляді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю сплачувати до бюджету витрати, пов'язані з виконанням такого судового рішення, а також запропонували доповнити перелік покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, на які поширюється пробація, покаранням у виді штрафу.

10. Законопроект 7033-д, прийнятим в першому читанні за основу запропонували включити до Єдиного державного реєстру судових рішень (ЄДРСР) рішення Конституційного Суду України, відкласти на рік опублікування судових рішень про арешт майна та тимчасовий доступ до речей та документів, про відмову у задоволенні клопотання про арешт майна та тимчасовий доступ до речей та документів, обмежити оприлюднення інформації, що стосується військових об'єктів, об'єктів критичної інфраструктури та мобілізації.

11. Законом 11133, прийнятим в цілому, внесли ідентичні зміни до ГПК, ЦПК, КАС, спрямовані на спрощення участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

12. Законопроект 5652, прийнятим в першому читанні за основу запропонували встановити засудженим, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, та особам, взятих під варту, право утримуватися

в належних умовах, а у випадку порушення такого права звертатися до комісії з розгляду скарг і в разі незгоди з рішенням вказаної комісії оскаржувати його в суді.

13. Законом 11186, прийнятим в цілому, додали нову підставу припинення надання безоплатної вторинної правничої допомоги, а саме зупинення кримінального провадження, в якому особі надається безоплатна вторинна правнича допомога.

14. Направили на повторне перше читання законопроект 11041, яким пропонується унормувати механізм застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання за порушення вимог Закону України "Про цифровий контент та цифрові послуги" та механізм оскарження рішень щодо застосування відповідних санкцій (https://censor.net/ua/blogs/3490957/pryznachennya_suddi_konstytutsiyinogo_sudu_sproschennya_uchasti_u_sudovomu_zasidanni_v_rejymi_videokonferentsiyi). – 2024. – 23.05).

***

Блог на сайті «Zaxid.Net»

Про автора: Наталія Піпа, народна депутатка України, фракція «Голос»

Вибір навчатися якісно: чому Україні потрібна профільна освіта

Є хлопець Іван, який вчиться у 6 класі НУШ і захоплюється футболом, а ще історією України та світу. Йому складно з математикою. Батько хлопця зараз у ЗСУ, а Іван з мамою дуже на нього чекають. Крім цього родина дбає про освіту дитини. І їм наразі взагалі не зрозуміло, що ж чекає Івана в 10,11,12 класах.

Хлопець лише приблизно розуміє, ким буде у майбутньому. Він продовжує навчатися за шкільною програмою, яка досі є всеосяжною. Загалом Україні зараз майже 70% дітей навчаються за гуманітарними профілями. Хоч на ринку праці є потреба у технічних, природничих спеціальностях. Іванові, з його схильністю до спорту та історії, було б добре заглибитися в обрані напрями ще в школі, щоб справді визначитися що робити далі в житті.

Профільна школа якраз дасть таку можливість. Іван зможе обрати напрями які його цікавлять та займатися тим, що йому подобається, що краще вдається. Пов'язувати своє майбутнє зі спортом, чи з історією.

Наразі професійна підготовка розпочинається лише після школи. Чи є сенс продовжувати так навчати? Якщо можна обрати європейську модель профільної освіти.

Що чекає Івана в старших класах НУШ, тобто у «Профільній школі»?

Після закінчення 9 класу, Іван перейде на навчання в академічний чи професійний ліцеї, або коледж. Академічні ліцеї готуватимуть учнів до вступу у заклади вищої освіти. Професійні ліцеї будуть орієнтувати на ринок праці та швидке здобуття професії.

Заклад освіти Іван обиратиме сам, орієнтуючись на профілі ліцеїв та обираючи цікаві й зрозумілі їм напрями. Загальну кількість предметів у старшій школі переглянуть та частково скоротять. Впродовж трьох років у ліцеї Іван та інші учні будуть поглиблено вивчати обрані дисципліни.

Профілі формуватимуть ліцеї самостійно на основі освітніх галузей. Це може бути математичний, природничий та інші напрями. Важливо розуміти: що більший заклад освіти, то більше профілів він спроможний запропонувати. Тож застерігаю громади від бажання мати по кілька ліцеїв. Краще менше, але більших і потужних. Треба створити освітні осередки, в яких даватимуть знання та вміння застосувати вивчений матеріал на практиці. Ліцеї працюватимуть за новими програмами, а серед методів буде проектне навчання.

Як творяться ліцеї?

Законом України «Про повну загальну середню освіту» визначено, що до 1 вересня цього року мають бути затверджені плани формування мережі закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти. Мережу ліцеїв по всій країні ретельно планують з огляду на кількість учнів у громадах та географічне розташування, доступність закладів освіти. Важливо ще й вибудувати мережу ліцеїв так, щоб забезпечити учням широкий вибір профілів. До формування

мережі залучені органи самоврядування, департаменти освіти військових адміністрацій. Враховуються ресурсні можливості громад. Адже слід забезпечити учням якісні умови, матеріальну базу, колектив фахових педагогів. Усі нововведення впроваджуються виважено, з урахуванням досвіду інших країн, за сприяння та підтримки міжнародних партнерів. Зокрема Швейцарсько – українського проекту DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», який підтримує напрацювання стратегії реформи.

Коли запрацює профільна освіта?

У 2025 – 2026 роках пілотування профільної освіти впровадять в окремих закладах. Наразі МОН обрало 25 ліцеїв для пілотного проекту. Вони подали анкети, в яких обґрунтували бажання першими підтримати реформу. Невдовзі ці заклади стануть менторами для наступних ліцеїв.

З 2027 року Іван та його однокласники, випускники 9 класів НУШ першими перейдуть у трирічну профільну школу. До 2029 року триватиме перехідний етап реформи. Фахівці міністерства на кожному етапі отримують консультації, інформаційну підтримку від іноземних колег з Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР),

освітнянського експертного середовища, асоціацій ОМС, управлінь освіти, громад. Фінальним етапом реформи визначено 2033 рік.

Щоб у реформу повірити треба її зрозуміти

Зараз у різних регіонах України відбуваються громадські обговорення реформи профільної середньої освіти. Зустріч з експертами DECIDE та Міністерства освіти у науки України відбулася у Львові. Захід об'єднав понад 200 осіб із громад області. Йшлося не лише про планування майбутніх ліцеїв, а й про боротьбу за доброго вчителя. Реформа профільної середньої освіти диктуватиме потребу в підготовці педагогів, вирівняється питання оплати праці вчителів. А головне – такі як Іван діти отримають можливість вибору навчання за улюбленими напрямками. І наша модель освіти стане наближеною до європейської.

Ще один бажаний результат профільної школи – підготовка до ЗНО без репетиторів. Я не маю ілюзій, що це відбудеться швидко. Але це шлях, яким треба йти.

Згодом батьки та учні відчують переваги профільної освіти (https://zaxid.net/vibir_navchatisya_yakisno_chomu_ukrayini_potribna_profilna_osvita_n1586343). – 2024. – 28.05).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 09 (273) 2024**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Редактори:
А. Берегельська, Я. Маленко

Комп'ютерна верстка:
Н. Крапіва

Підп. до друку 16.05.2024
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 5,43.
Наклад 21 пр.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 7871 від 28.06.2023 р.